

**İLKÖĞRETİM OKULLARI İLK KADEMEDE OKUTULAN DERS
KİTAPLARININ RESİMLEMELERİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ayça YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güzel Sanatlar Eğitimi (Resim-İş Öğretmenliği) Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Metin İNCE

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aralık 2005

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İLKÖĞRETİM OKULLARI İLK KADEMEDE OKUTULAN DERS KİTAPLARININ RESİMLEMELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayça YILMAZ

Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aralık 2005

Danışman: Yrd.Doç. Metin İNCE

Ülkemizde ilköğretim ilk kademe (1. ile 5. sınıf arası) okutulan ders kitapları, çocuğun eğitim-öğretimle resmen tanıştığı bu yıllarda okulu, okumayı sevmesi, derse karşı ilgi ve istek duyması açısından çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü ders kitapları çocuğa etkili öğrenimde, öğrendiklerini özümsemesinde, okul dışı zamanlardaki öğretim etkinliklerinde yardımcı olacak en temel eğitim araç-gereçleridir. İlköğretim okullarında MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından gönderilen kitaplar okutulmaktadır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun belirlediği standartlar doğrultusunda bu kitaplar iç ve dış yapı (fiziksel) özellikleri açısından geliştirilmeye, eksikliklerinin giderilmesine çalışılmıştır. Ancak bu kitaplar dış yapı özellikleri ve bu özellikler içinde en geniş ve önemli yere sahip “resimlemeler (illustasyonlar)” açısından halen çok önemli eksiklikler taşımakta, bu eksiklikler eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu araştırmanın amacı ilköğretim okullarında ilk kademe okutulan ders kitaplarının

dış yapı özellikleri ve bunlar içinde “resimlemeler (illustasyonlar)” konusundaki yanlışların ve eksikliklerin belirlenmesidir.

Araştırma 2004–2005 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından ilköğretim 1., 2., 3. sınıflara gönderilen kitaplardan, Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplardan uzman görüşleriyle elde edilen verilerle ve ayrıca Bursa ve Niğde illerinde görev yapan 40 sınıf öğretmeninin görüşlerine yer verilerek gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmanın verileri söz konusu kitapların görsel yönden incelenmesi, bu kitaplar hakkında sınıf öğretmenlerine ve uzmanlara uygulanan bir anketle toplanmıştır. İlk ankette toplam 15 madde bulunup sınıf öğretmenlerinin görüşleri 10 maddede belirlenmiştir. Bu anketle, sınıf öğretmenlerinin okuttukları ders kitaplarındaki resim, fotoğraf gibi görsel donanımların öğrencilerin eğitim-öğretimine olan etkisi üzerine genel görüşleri alınmış, öğrencilere verdikleri metin veya bilginin örneklenmesinde, konunun anlaşılmasında yaşadıkları güçlükler ortaya çıkarılmıştır.

Ders kitaplarının görsel donanımları konusunda uzman görüşlerinin alındığı ikinci anket, sınıf öğretmenlerine uygulanan ilk anketin geliştirilmiş şeklidir. Fiziksel ve görsel özellikler olmak üzere iki bölümden oluşan bu ankette kitabın fiziksel özelliklerini belirlemek amacıyla düzenlenmiş 12 soru ve görsel özelliklerini belirlemek amaçlı hazırlanmış 15 madde bulunmaktadır. Bu anket aracılığı ile Türkiye ve Almanya’daki ders kitaplarının görsel açıdan mevcut durumunun belirlenmesi amaçlanmış, anket verilerine dayanarak ülkemizde okutulan ders kitaplarındaki görsel yetersizlikler ortaya konmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE BOOKS WHICH ARE USED IN THE FIRST STAGE OF THE ELEMENTARY SCHOOLS IN TERMS OF ILLUSTRATION

Ayça YILMAZ

Fundamental-Science Branch of Teaching Of Art Teaching Institute of Anadolu
University, December 2005

Supervisor: Assistant Lecturer Metin İNCE

The studentbooks used in the education of the 1st step students of the primary schools in our country have an important role on children's love of school and education and their desire and interest for lessons. Because, the studentbooks are the basic tools that will help the child in effective learning, assimilation of what s/he has learned and for the leisure time activities. In primary schools, the books that are sent by the Ministry of National Education are used. These books have been tried to be developed in terms of inner and outer physical properties in the light of the standarts that are determined by the Training Committee. However, these books still have very important shortcomings about the outer physical properties, the most important of which are the illustrations, and these shortcomings badly affect the quality of education.

The aim of this research is to determine the outer properties of books that are used at the first step of primary school and among these, to determine the faults and insufficiencies of the illustrations.

The research has been carried out with the datas got from the opinions of experts and by including the points of views of 40 teachers working in the provinces of Bursa and Niğde about the 1st , 2nd and 3rd grade books sent by the Ministry of Education in

2004-2005 education year and the books taught in the first three grades in Germany.

The data of this research, in which scanning model are used, are got result of the visual study of the books that are talked of and a survey applied to the experts and the teachers of first step schools. There are 15 items and the opinions of teachers are determined in 10 items. With this survey, the opinions of teachers about the effects of the visuals such as fine pictures and photographs an education ang difficulties that teachers have in exemplification of the given text or knowledge and in the understanding of the subject.

The second survey, in which the opinions of experts on the visual properties of the books have been taken, is the developed form of the survey which was first applied to the teachers. The survey consists of two parts as the psysical and visual properties; the first part consists of 12 questions designed to determine the physical properties of the book, and 15 items prepared to determine the visual properties.

With the help of this survey, to determine the visual state of books in Turkey and Germany is aimed and according to the survey results it is tried to put forward the visual insufficiencies in the books in our country.

ÖNSÖZ

Çocuğu eğitimcinin yolu ona ulaşmaktan, çocuğa ulaşmanın yolu onu ve ihtiyaçlarını tanımaktan geçer. Çocuğun eğitim-öğretim yaşantısında öğretmenden sonra en önemli görev ders kitaplarına düşmektedir. Ders kitaplarının öğrencinin hedef davranışlara ulaşabilmesi, onun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için bazı yeterlik ve donanımlara sahip olması gerekmektedir. Bunlardan biri de özellikle ilköğretim ilk kademe çocukları için “görsel donanımlar”dır.

Bugün ülkemizde ilköğretim ilk kademedeki okutulan ders kitaplarını incelediğimizde görsel donanımlarının çocukların gelişim düzeylerine paralel ihtiyaçlarına, eğitim yaşantılarının etkili gerçekleşmesine yeteri kadar hizmet edemediğini görmekteyiz. Görsel algının bu dönemde daha güçlü ve baskın olduğu gerçeğini göz önüne alırsak, bunun önemle üzerinde durularak çözülmesi gereken bir sorun olduğu gerçeğine varırız. Bu araştırmanın ilköğretim ilk kademedeki ilk üç yılda okutulan ders kitaplarının barındırdığı görsel yetersizlikler ortaya çıkarılıp, eğitim-öğretim yaşantılarının etkili gerçekleşmesinde en önemli yeri olan bu kaynakların çocukların hevesle okuyup, bilgileri etkili ve kalıcı şekilde almalarına olanak sağlayacak görsel niteliklerle donatılmasında faydalı olacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde yardım, destek ve hoşgörüsüyle her zaman yanımda olan tez danışmanım Sayın Metin İNCE başta olmak üzere, sabır ve desteklerini esirgemeyen sevgili anne ve babama ve yardımlarıyla ilerlememi sağlayan tüm uzmanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak çalışmam sırasında büyük fedakarlıkları, her türlü destek ve yardımlarıyla yanımda olan yakın dostum Duygu ERİŞTİ’ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Eskişehir, Aralık 2005

Ayça YILMAZ

ÖZGEÇMİŞ

Ayça YILMAZ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisansı

ÖĞRENİM

Lisans 2002 Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Resim - İş Öğretmenliği
Bölümü

Lise 1998 Bursa Cumhuriyet Lisesi

İŞ

2004 Resim öğretmeni, Niğde / Altunhisar 75.YIL Çok Programlı Lisesi

2003 Resim öğretmeni, Bursa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Yeri : Van 27.04.1981

Cinsiyet: Kadın

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
RESİM DİZİNİ	xiv

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.1.1. Sanatın Eğitim-Öğretim İçindeki Yeri ve Önemi	3
1.1.2. Kitabın Çocuğun Eğitimindeki Yeri ve Önemi	5
1.1.3. Ders Kitaplarının Çocuğun Eğitimindeki Yeri ve Önemi	7
1.1.3.1. Türkiye’de Ders Kitapları	9
1.1.3.2. Türkiye’de Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri	17
1.1.3.3. Ders Kitaplarında Görsel Tasarım	21
1.1.4. Kitap Resimlemeleri (İllüstrasyonlar)	22
1.1.4.1. Kitap Resimlemelerinin Çocuğun Gelişimindeki Yeri	25
1.2. İlgili Araştırmalar	29
1.3. Amaç	35
1.4. Önem	35
1.5. Sayıtlar	36
1.6. Sınırlılıklar	36
1.7. Tanımlar	37
2. YÖNTEM	38
2.1. Araştırma Modeli	38

2.2. Evren	38
2.3. Örnekleme.....	38
2.4. Verilerin Toplanması	39
2.5. Verilerin Çözümlemesi	39
3. BULGULAR VE YORUMLARI.....	40
3.1. Uzmanların Türkiye’de Okutulan İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Görüşleri	40
3.2. Uzmanların Almanya’da İlk Üç Sınıfta Okutulan Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Görüşleri.....	46
3.3. Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri	52
3.4. Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Görüşleri	54
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	59
4.1. Sonuç	59
4.2. Öneriler	62
EKLER	67
KAYNAKÇA	82

ÇİZELGE LİSTESİ

ÇİZELGE	Sayfa
1. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri.....	41
2. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Metin ile İlişkisi Konusundaki Görüşleri	41
3. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim, Fotoğraf, Grafik vb. Unsurların Çocukların Öğrenmesine Etkisi Konusundaki Görüşleri	42
4. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin, Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri.....	43
5. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Büyüklüğünün Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri	43
6. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemeler ve Fotoğrafların Netliği Konusundaki Görüşleri.....	44
7. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Renklerinin Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri	44
8. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Resim Alt Yazıları Konusundaki Görüşleri	45
9. Örneklemdeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğa Ulaşması Konusundaki Görüşleri.....	45
10. Örneklemdeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri	46
11. Örneklemdeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Metin ile İlişkisi Konusundaki Görüşleri	47

12.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim, Fotoğraf, Grafik vb. Unsurların Çocukların Öğrenmesine Etkisi Konusundaki Görüşleri	47
13.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin, Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri.....	48
14.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Büyüklüğünün Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri	49
15.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemeler ve Fotoğrafların Netliği Konusundaki Görüşleri.....	49
16.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Renklerinin Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri	50
17.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Resim Alt Yazıları Konusundaki Görüşleri	50
18.	Örneklemedeki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğa Ulaşması Konusundaki Görüşleri.....	51
19.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Görev Yaptıkları İller	52
20.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Cinsiyetleri.....	52
21.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Süreleri.....	52
22.	Örneklemedeki Öğretmenlerin 2004-2005 Yılında Öğretmenliğini Yaptığı Sınıflar	53
23.	Örneklemedeki Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullar	53
24.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Metinleri Aydınlatmadaki Yeterliliği Konusundaki Görüşleri	54
25.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Şekil, Resim, Fotoğraf vb. Unsurların Çocukların Öğrenmelerine Etkisi Konusundaki Görüşleri	55
26.	Örneklemedeki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Renklerin Çocuğun	

	İlgisini Çekmedeki Yeterliliği Konusundaki Görüşleri	56
27.	Örneklemdaki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Renklerin Çocuğa Ulaşması Açısından Nitelikleri Konusundaki Görüşleri	57

RESİM DİZİNİ

	Sayfa
RESİM 1	Öztürk, H. Turgut İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı. İstanbul: Murat Yayıncılık, 2004, s. 14..... 75
RESİM 2	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 101 75
RESİM 3	Öğün, V., Yanar, Hüseyin. İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı. Ankara: Öğün Yayınları, 2004, s. 142.....75
RESİM 4	Öztürk, H. Turgut İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı. İstanbul: Murat Yayıncılık, 2004, s.51 75
RESİM 5	Öğün, V., Yanar, Hüseyin. İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı. Ankara: Öğün Yayınları, 2004, s. 85..... 76
RESİM 6	Leininger, P., Ernst, G., Rabenstein, H.W. Nuss Knacker Unser Rechenbuch für Klasse 1. Ernst Klett, 1997, s. 16 76
RESİM 7	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 38 76
RESİM 8	Bunk, Hans Bieter. Kunrterbunt Unser Sachbuch für Klasse 2. Ernst Klett, 1998, sf. 86..... 77
RESİM 9	Leininger, P., Ernst, G., Rabenstein, H.W. Nuss Knacker Unser Rechenbuch für Klasse 1. Ernst Klett, 1997, s. 17 77
RESİM 10	Öğün, V., Yanar, Hüseyin. İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı. Ankara: Öğün Yayınları, 2004, s. 92..... 77
RESİM 11	Öztürk, H. Turgut İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı. İstanbul: Murat Yayıncılık, 2004, s. 69.....77

RESİM 12	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 13178
RESİM 13	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 3978
RESİM 14	Çolak, N., Ülgen, S., Çırak, E. İlköğretim Ders Kitabı Türkçe 1. İstanbul: Berk Yayıncılık, 2004, s. 131 78
RESİM 15	Öğün, V., Yanar, Hüseyin. İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı. Ankara: Öğün Yayınları, 2004, s. 143..... 78
RESİM 16	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 130 79
RESİM 17	Çolak, N., Ülgen, S., Çırak, E. İlköğretim Ders Kitabı Türkçe 1. İstanbul: Berk Yayıncılık, 2004, s, 14179
RESİM 18	Barnitzky, H., Bunk, H.Bieter. Kunterbunt Unser Lesebuch für Klasse 3. Ernst Klett, 1998, s. 161 79
RESİM 19	Leininger, P., Ernst, G., Rabenstein, H.W. Nuss Knacker Unser Rechenbuch für Klasse 1. Ernst Kleet, 1997, s. 32 80
RESİM 20	Leininger, P., Ernst, G., Rabenstein, H.W. Nuss Knacker Unser Rechenbuch für Klasse 1. Ernst Kleet, 1997, s. 88 80
RESİM 21	Gencel, Suat, Aydın, Aysel. İlköğretim Matematik Ders Kitabı 1. İstanbul: Salan Yayınları, 2004, s. 104 80
RESİM 22	Gencel, Suat, Aydın, Aysel. İlköğretim Matematik Ders Kitabı 1. İstanbul: Salan Yayınları, 2004, s. 37 81
RESİM 23	Öztürk, H. Turgut İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı. İstanbul: Murat Yayıncılık, 2004, s. 93 81

Birinci Bölüm

GİRİŞ

Çocuk kendine özgü algıları olan, ve bu algıları ile dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, henüz sosyal, dilsel, ruhsal yetiler anlamında tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasına uzak bir varlıktır (Dilidüzgün, 2004).

Bu yönüyle çocuklar hissedebilirler fakat hislerini analiz edemeyebilirler. Bu nedenle de düşünsel olarak anlamlandırılan kavram ya da olgular kelimeler ile ifade edilemeyebilir. Bu aşamada çocukların kendilerini ifade edebileceği bir takım görsel ve işitsel materyaller devreye girer. Bunlardan biri de kitap ve kitap resimlemeleridir (Çakmak, 1994).

Yazılı ve görsel kültürle iletişimi sağlayan önemli araçlardan biri olan kitap, çocukların okuma alışkanlığı edinmiş görsel ifade gücü gelişmiş bireyler olarak yetişmesini sağlar. Ayrıca çocuğa insan, hayvan ve doğa gerçekliğini tanıma, bulma ve anlama olanağı yaratır; onu yaşama ortak eder. Böylece çocuğun beğenilerini, duygu ve düşüncelerini geliştirir; onun duygu ve düşünce evreni için yeni beslenme kaynakları yaratır. Bunlarla, çocuğun anlama ve anlatma becerileri gelişir. Kişilik oluşumu ve toplumsallaşması daha sağlıklı biçimde gerçekleşir.

Kitap ve kitap içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde çocuk kitaplarının, hem dış yapı hem de iç yapı özellikleri son derece önem taşımaktadır. Dış yapı özellikleri olarak başta kağıt olmak üzere kitap kapağı tasarımı ve niteliği, sayfa düzeni, harf seçimleri ve boyutları, renk gibi konular sıralanabilir. Kitapların iç yapı özellikleri ise tema, konu, kahramanlar, plan, resim, fotoğraf, illüstrasyonlar, dil ve anlatımdır.

Dış ve içyapıyı oluşturan bu öğeler çocuğun dünyasına uygun biçimde hazırlanırsa, yazar ve çizerin paylaşmak istediği duygu ve düşünceler, çocuğa başarılı bir biçimde aktarılabilir (Sever, 2004). Çünkü bu öğeler kitapların tasarlandığı alıcı kitlenin beklentileri ve gereksinimleri doğrultusunda gerektiği gibi düzenlenirse çocuklar için etkili bir araç olmanın yanısıra çekici, talep edilebilecek ve iletişim kurmanın bir yolu olarak tercih edilebilecek duruma getirilebilir.

Aynı durum ders kitapları için de söz konusudur. Özellikle ilköğretim döneminde kullanılacak ders kitapları çocukların gelişim süreçleri açısından önemlidir. Çünkü kitaplar eğitim sürecinin temel araçlarıdır. Çocuğun yaşantısına girecek en kalıcı alışkanlıkların ve davranışların şekilleneceği dönem; çocuğun bu kaynaklarla tanıştığı ilköğretim dönemidir.

Bu araştırma çocuk kitaplarının öğrenim ortamındaki niteliğinin öneminden yola çıkarak ilköğretim birinci kademedeki çocukların ders kitaplarında bulunması gereken görsel özelliklerin önemini ve gerekliliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.1. Problem

Çocuğun kitapla ilişkisi okulöncesi dönem dediğimiz 0-6 yaş arası dönemde başlayabilir. Çocuk bu dönemde kitapla tanıştırdıysa onu algılama biçimi görsel yolla mümkündür. Bu dönem için hazırlanmış resimli kitaplar ile çocuk okumayı sevebilir ya da tümüyle nefret edebilir. Bu kitaplardaki resimlere bakarak bir olayı, düşüncüyü, konuyu algılayıp yorumlayabilir, hatta bu dönemde sürekli kullandığı hayal dünyasını genişletebilir.

Çocuk ilköğretim dönemine geldiğinde yazı ile tanışır. Her ne kadar yazının büyüklüğü, cümlelerin uzunluğu, satır aralıkları vb. unsurlar çocuğun düzeyine uygun olarak hazırlansa da, yeterli sayıda ve kalitede resimlerle desteklenmediği müddetçe, çocuğun dünyasına girmesi, gerekli davranışları kazandırması, kısaca hedefe ulaşması mümkün olamaz.

Kitabın, özellikle mecbur olduğu ders kitabının çocuk için çekici hale gelmesinde, bu en temel yardımcının eğitim-öğretim görevini etkili ve kalıcı bir şekilde yerine getirmesinde en önemli etkenlerden biri kitap resimlemeleridir. Kitap resimlemelerinin

kitabı sevdirmeleri, konuya merak uyandırmaları, konuyu açıklayan ve kolayca anlaşılmasını sağlayan “destek” görevini gerçekleştirmeleri; bu konuda uzman kişiler tarafından çocukların ihtiyaç ve gereksinimleri göz önüne alınarak gerekli kriterlere uygun yapılmalarıyla mümkündür.

Türkiye’de okutulan ilköğretim ilk üç sınıf ders kitaplarının görsel donanımları ile ilgili olarak elde edilen inceleme ve araştırma verileri, söz konusu ders kitaplarının çocuk için gerekli görsel nitelik ve kaliteyi taşımadığını göstermiştir.

İlköğretim ilk kademe ders kitaplarının eğitim-öğretim yaşantılarına tam katkı sağlayabilmeleri için, taşıdıkları görsel sorunların giderilmesi, bu konuda uzman kişilerden ve sanatçılardan yardım alınması gerekmektedir.

1.1.1. Sanatın Eğitim-Öğretim İçindeki Yeri ve Önemi

Sanat, insanın var olduğu ilk zamandan günümüze kadar uzanan derin bir tarihe sahiptir. Yüksek duygu ve düşünce ürünleri olan sanat eserlerinin uygarlık ve insanlığa katkısı büyüktür. Çünkü onlar toplumların yaşam ve yaratma düzeylerini en iyi yansıtan belgelerdir. Bu nedenle sanat ve eğitim zamanla kurumsallaşarak örgün eğitim içinde yer almıştır.

Sanatın eğitim içerisinde yer alması gerekliliğini doğuran pek çok neden vardır. Sanat bireyde estetik bir bakış açısı geliştirir. Estetik bakış, güzeli arayan bir açıdır. Çocukta seçim yapma ihtiyacı doğurur, bu da onu seçici kılar. Yetinmemeyi, daha iyiyi, güzeli aramayı, nesnelere beraber olaylara ve hayata da eleştirel bakmayı öğretir. Yaptığı her işte güzellik kaygısı güden birey, bunu davranışa dönüştürdüğü takdirde, bu davranış onu teknoloji ve bilimin öncülüğünde başarıya götürür.

Sanat eğitimi algılama, düşünme ve uygulama arasında (zihin ve pratik arasında) bütünleşmeyi kurmakta en etkili eğitim şeklidir (Erzen, 1990). Toplum olarak çağa ayak uydurmak isteniyorsa, bilimsel teknolojinin desteğinde çağdaş bir sanat eğitimi uygulanmak zorundadır. Böyle bir sanat eğitimi geleceğe yönelik, iyiyi, doğruyu, güzeli seçebilen yaratıcı insanların yetiştirilmeleri için gereklidir. Çünkü küçük yaşlarda başlayarak çocukların yaratıcılığını geliştirmeye en uygun alan sanat eğitimidir (Ünver, 2002).

Toplumların bilimsel, ekonomik, kültürel değişim ve gelişimleri o toplumu oluşturan insanların eğitilmesine bağlıdır. Eğitim toplumdaki bu değişimlerin nedeni olan düşünce, beden ve ruhsal değerleri gelişmiş çağdaş insanları amaçlar. Yalnızca geçmiş ve bugünü değil, toplumun geleceğini düşünerek bireyleri araştıran, bulan, üreten bir yapıya yönelir (Ünver, 2002).

Bu işlevleri karşılayamayan günümüz eğitim kurumları çağın gereksinimlerine, isteklerine uygun, dengeli, düzenli, toplum yararına, üretime dönük bilimsel eğitim veren kurumlar olma çabasındadır. Ülkemizde özellikle son yıllarda yakından incelediğimiz, geçmişini de olan çalışmaların olumlu sonuç vermemesi sonucunda hala ezber, bilgi depolamaya yönelik bir eğitim süreci yaşamaktayız. Belleęi geliştirmeye yönelik programlar yerine yaratıcılığı geliştirmeye yönelik program çabaları, eğitimin diğer unsurlarına (eğitimci, mekan, araç-gereç) ilişkin sorunlarına bağlı olarak istenilen amaca ulaşamamaktadır. Başarısızlığın önemli bir nedeni de, tutarlı davranan, değerler üreten, yaratabilen bireylerin yetişmesinde çok etkin olan sanat eğitime genel eğitim sistemi içinde gereken önemin verilmemesidir (Ersoy 1990).

Doğru bir eğitim yaşantısından geçen, amacına uygun, hedef davranışları gerçekleştiren bir sanat eğitimi alan birey; dünyayı daha anlamlı yaşar, eleştirel, yaratıcı bakış açısını tüm hayatına yansıtarak toplumda üretken ve başarılı bir birey olarak yerini alır.

Bireyin iyi bir eğitim yaşantısından geçmesi gerekli zamanda, doğru bilgileri düzeyine uygun yöntemlerle alması ile mümkündür. Görsel-işitsel uyarılarla sağlanan eğitim özellikle ilköğretimin ilk döneminde bireyin hedef davranışlara daha çabuk ve etkin ulaşması için görsel iletişim ağırlıklı olmak durumundadır.

Duyular aracılığıyla alınan izlenimlerin düşünme eylemine çıkış olduğu, görsel yetiye sahip olmadan üretken düşünmenin mümkün olamayacağı bilimsel bir gerçek olarak açıklanmıştır(Ünver, 2002).

Görsel iletişimin işitsel iletişimden en belirgin farkı; bilginin kalıcılığını artırması ve dolaylı olarak farklı zamanlarda etkinliğini sürdürebilmesidir (Uçar 2004).

Görsel iletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi, bireye sunulan görsel iletilerin olgunluğuyla ilintilidir. Görsel sunularla verilen mesajları algı yoluyla beyinde

anlamalı hale getiren birey, bilgiyi kalıcı hale getirme ve geri çağırma işlemlerinde görsel belleğinden ağırlıklı olarak yararlanır. Bu nedenle görsel sunular, eğitim-öğretimin özellikle ilk döneminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu gerçekten hareketle ders kitaplarında yer alan görsel unsurların doğru yerde, ulaşması beklenen kitlenin gelişim düzeyine uygun, verilmek istenen bilgiyi en doğru ve kalıcı olacak çarpıcılıkta sunan, sanatsal özellikler taşıyan, nitelikli sunular olması gerektiği ortaya çıkar. Sanatın eğitim içindeki bu etkisinden yararlanmak, sanat yoluyla bireyi eğitmenin en etkin yolu olmakla beraber, nitelikli ve doğru bir eğitim için gücü göz ardı edilemez bir durumdur.

1.1.2. Kitabın Çocuğun Eğitimindeki Yeri ve Önemi

Kitap, bireyin doğrudan ilişki kurduğu bir bilgi ve kültür aracıdır (Doyran, 1997). Kitapların bireylerin toplumsal yaşayış ile iletişim kurmaya başladığı ilk andan itibaren gerekli bir iletişim aracı ya da iletişimin etkili bir yolu olduğu bir gerçektir.

Kitapların ilk oluşumundan hedef kitleye ulaşana dek bir takım belirleyiciler ışığında şekillendiği söylenebilir. Yetişkinlere yönelik kitaplar ile çocuklara yönelik kitaplar içerik ve nitelik bakımında farklıdır. Örneğin çocuklar için tasarlanan bir kitap, görsel ve içerik özellikleriyle çocuğun ilgi ve beğeni alanına girerek öncelikle eğlendirme ve çocukla doğal bir etkileşim ortamı yaratarak da yeni davranışlar kazandırma amacını gerçekleştirmektedir (Sever, 2004).

Bazı temel ihtiyaçlar bir çok kimseler için ve her zaman ortak ihtiyaçlardır. Başlangıçta çocuğun ihtiyaçları dar bir sınıra içindedir ve tamamıyla kişiseldir; ama çocuk geliştikçe bu ihtiyaçların alanı genişler ve genellikle toplumsal bir nitelik kazanır. İhtiyaçlarını karşılamaya çalışan çocuk, durmadan kişisel mutluluk ile toplumsal tasvip arasında nazik ve dikkatli bir dengeyi sürdürmenin yollarını arar ki bu kolay bir iş değildir. Kitaplar doğrudan doğruya veya dolaylı olarak çocuğa bu konuda yardım eder (Arbuthnot, 1947).

Çocukların kitaba neden ihtiyaç duydukları Leland Jacop tarafından şu şekilde ifade edilmiştir (Oğuzkan, 2000):

- Kitap hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir. Eğer çocuklar okulda okumayı sevmeyi, okumaktan sadece okumak için zevk almayı öğrenmezler ise iyi

yurttaş olma fırsatlarından birini kaçırmış olurlar.

- Okumak ruha canlılık verir, yaşama gücünü arttırır. Kitap kimi zaman bizi, hayatın çok ciddi ve üzücü durumlarından uzaklaştırır, götürür.
- Kitap hayatı keşfe yardım eder. Çocuklar hayatı ve yaşama yollarını öğrenmek için edebi eserlere muhtaçtırlar.
- Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır. Edebiyat bir kimsenin kendini tanıyarak davranışlarını değiştirmeye yarayacak imkanlar hazırladığı için bir rehberlik kaynağı olarak da hizmet edebilir.
- Edebiyat yardımcı etkinlikleri teşvik eder. Okuma, çocuğu resim çizmeye ve dramatik sanat alanlarında ritmik yorumlamalar yapmaya teşvik eder. Çocuklar okuma ve dramatik sanatlar alanlarında ne kadar zengin yaşantılar edinirlerse hayatın öteki yaratıcı alanlarında da o kadar zengin bir kişiliğe sahip olurlar.

Ana hatlarıyla sunulmuş tüm bu nedenlerden ötürü kitap, çocuğun hayatında etkin bir biçimde yer almalıdır. Çocuklar meraklarını gidermek, hayal kurmak, eğlenmek ve öğrenmek gibi pek çok sebepten dolayı kitap okurlar.

Çocuğun sağlıklı gelişimi ve nitelikli eğitimi için küçük yaşlarda kitapla tanıştırılıp onu sevmesi sağlanmalıdır. Okumaya ilgisi olan çocuğa bu ilgisini davranışa dönüştürme fırsatı verildiğinde bu davranış çocuğun ilköğretim ve onu takip eden tüm öğrenim hayatında etkili olacaktır. Okuma alışkanlığı kazanan çocuğun bu alışkanlığı okul hayatında sürdürerek başarılı bir öğrenci ve toplumda saygın bir yere sahip olması mümkündür. Çocuğun okuma sevgisinin ve alışkanlığının sürdürülmesi, çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak kadar önemli ve zordur. Okul öncesi dönemde ebeveynler kendilerine düşen bu görevi, çocuğun öğrenim hayatında öğretmenle paylaşmaya başlar. Hatta bazı ebeveynler bu görevi tamamen öğretmene devreder. Ancak söz konusu ders kitapları olduğunda, bu kitapların nitelikleri ön plana çıkmakta, öğretmen ikinci planda kalmaktadır. Çünkü ne öğretmenin okutacağı, ne de öğrencinin okuyacağı kitapları seçme şansları yoktur.

1.1.3. Ders Kitaplarının Çocuğun Eğitimindeki Yeri ve Önemi

İnsanın ilk bilgi kaynakları anne, baba, diğer aile bireyleri ve çevresidir. Bunlar çocuğun ilk öğretmenleridir. İnsan çevresiyle etkileşerek öğrenir. Öğrenirken izlenimlerini, deneyimlerini yavaş yavaş biriktirir; bu birikimler onun hayattaki ilk eğitimini oluşturur ve sonraki davranışlarında ona öncülük eder. Çocuğun yazıyla bilinçli olarak karşılaşması ilköğretimin ilk sınıflarında olur (Bkz. Resim 1-Ek 5).

Okulöncesi eğitimi alan çocukların, bazı kavramları yazılı olarak tanıyabildikleri bilinmekle birlikte, çocuk gerçek anlamda okuma yazmaya ilköğretimin ilk kademesinde başlar. Ana dilinin yazılı şeklini görmeye, kelimeleri sökmeye başlar. Sonra cümleler, paragraflar ve daha uzun metinler gelir. En başta bu okuma becerisinin ve diğer hedef davranışların kazanılması çeşitli araçların kullanımını gerektirir. Bu araçların başında da ders kitabı gelmektedir.

Ders kitapları; bir derste, bilgilerin öğrenciye aktarımı sürecinde öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun, öğretim programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim araçlarıdır. “Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği”nde de “Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış basılı eser” olarak tanımlanmaktadır (Ceyhan ve Yiğit, 2004).

Saylan ve Adalı’ya (2003) göre; derslerin çağdaş yöntemlerle sürdürülebilmesinde ders kitaplarının çok önemli bir işlevi vardır. İyi hazırlanmış ders kitapları, hem öğrencileri hem de öğretmenleri çağdaş bir eğitim - öğretime yönlendirecek en önemli araçtır.

Ders kitapları öğrenciye aktarılan bilginin öğrenci tarafından daha kalıcı bir şekilde öğrenilmesinde kullanılabilecek en temel kaynaklardır. Çünkü öğrenci anlatılanı pekiştirme, karşılaştırma, bunları alışkanlığa dönüştürme ve bilgiyi yaşantısına yansıtma olanağını ilk olarak ders kitaplarıyla bulur.

Ders kitapları eğitimin bir parçası olarak çağcıl insanın yaratılmasında ve biçimlenmesinde vazgeçilmez eğitim araçlarındandır. Okuyanla okunanın bağımsız tekil ilişkiye girdiği okuma anı, bireyin dolaysız etkilenme ve biçimlenme sürecini

başlatır. Bu süreçte okuyan bağımsızdır; okuduklarının verilerini algısında, düşünme süreçlerinde yeniden biçimler. Bu nedenle kitap yalnızca bilgi aktarım aracı değil, karşılıklı düşünme diyalogunun bir tarafı olarak kabul edilmelidir. Ders kitabı doğru seçildiği takdirde, kendisinden nasıl yararlanacağı öğretilen bireyde toplumun diğer üyelerini anlama istemi, bireyin kendisini gerçekleştirme yetisi, eleştirel ve gelişmeye açık tutum oluşmasını sağlar (Doyran, 1997). Kısacası ders kitabı bireyin kişiliğinin oluşumunda da önemli bir etkidir.

Ders kitapları eğitimin vazgeçilmez araçları olarak bir çok işlevi yerine getirirken öğretimin daha nitelikli olmasına da önemli katkılarda bulunmaktadır. Ders kitaplarının ana işlevleri: Bilgi verme; bilgileri dizgeleştirme; kendi kendine öğrenme, eşgüdümleme ve kişilik geliştirme olarak sayılabilir. Kitaplar bu işlevleri, ders alanına giren bütün gerekli bilgileri içeriğinde toplayarak ve aynı zamanda bilgilerden hareket ederek gerekli deneyimleri kazandırmak için çeşitli amaçlar doğrultusunda yapılacak alıştırmalarla, belirli etkinliklerin yerine getirilmesi şeklinde sağlarlar (TUGİAD, 1993).

Öğrenim içeriklerinin belirlenmesi, bu içeriklerin edimi için yürütülmesi gereken etkinlikler, bilgilerin kapsamının saptanması ve bilimin gelişmesine koşut olarak yeniden düzenlenmesi, kitabın bilgilendirme işlevini oluşturur.

Eğitim programlarının öngördüğü bilgilerin işlenmesi ve toplumsal hayatta kullanılabilir duruma getirilmesi bu bağlamda gerçekleştirilir.

Konuların belli bir dizge, sıra ve zihinsel bağlantı içinde seçilip işlenmesi önemlidir. Amaç, öğrenciye bilgileri bilimsel yönden dizgeleştirme yöntem ve becerisini kazandırmaktır. Öğrencinin dizgeleştirilmiş bilgilerle zihinsel boyutta işlem yapabilir duruma gelmesi amaçlanır.

Çağdaş bir ders kitabı, öğrencinin konuları irdeleme; edindiği bilgileri denetleme ve değerlendirme yetenek ve alışkanlığını geliştirip kolaylaştırmalıdır. Bilgilerin ediminde yürütülen etkinliklerin yerinde seçimi, özdenetimi kolaylaştıracak bir etmendir.

Eğitim ve öğretimin en başta gelen amacı, öğrencinin kendi kendine bilgi toplama, toplanan bilgileri dizgeleştirme ve uygulama gereksinimini, isteğini geliştirmektir. Ders kitabı öğrencide bu doğrultuda sürekli yeni bilgiler, yeni gereksinimler uyandırıcı nitelikte olmalıdır. Öğrenciyi yeni bilgiler temelinde kendini yenilemeye yönlendirmelidir.

Ders kitabı öğrencinin okul dışı alanlarda edindiği bilgileri, konuya ilişkin ek bilgiler ve kullanılan çeşitli araç gereçleri eş güdüm içinde kullanarak daha fazla verim elde etmesine yardımcı olmalıdır.

Ders kitabının öğrencide toplumun yaşam biçimleri gereksinimleri ve istemlerine uygun olarak kişilik geliştirmelerine katkısı büyüktür. Ancak ders kitapları, demokratik düşünceli, ülkesini ve toplumunu seven, yaratıcı kişiliğin yerleşmesine katkıda bulunduğu gibi baskıcı, bireyci, ufku son derece dar, bilimsel bilgilere kapalı kişiliğin gelişmesine de neden olabilir. Bu nedenle ders kitapları, tasarım ve yazım aşamalarında da demokratik, çağdaş düşünceyi

ve özerk kişiliğe saygılı kurumların, bilimcilerin, sanatçıların ve uzmanların denetimlerinde gerçekleştirilmelidir. (Doyran, 1997).

Çocuk için ilköğretim dönemi, eğitim-öğretimle, kurallar ve amaçlarla resmi olarak tanıştığı bir dönemdir. Çocuk bu dönemde Türk Milli Eğitiminin genel ve özel amaçları doğrultusunda eğitim-öğretim yaşantıları gerçekleştirir. Ders kitapları bu amaçlara ulaşmada çocuk için bir kılavuz, bir rehber görevi gördüklerinden eğitim-öğretim etkinliklerinde çok önemli bir yere sahip oldukları yadsınamaz bir gerçektir.

1.1.3.1. Türkiye’de Ders Kitapları

Ders kitabı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları programlar doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı için kullanılan basılı yayındır (Ceyhan ve Yiğit, 2004). Okul ders kitaplarının belli konular çevresinde insanlığın günümüze değin biriktirdiği bilgi, beceri, yöntem, yaşamı biçimlendirme alışkanlıkları ve estetik beğeniye içeren; bunları genç insanların edimine sunan araçlar olarak tanımlanması (Kula, 1993); ders kitaplarının titizlikle incelenip ele alınmasını gerekli kılan bir nedendir.

Ülkemizde okutulan ders kitapları; Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yaprakları ile diğer kitap ve eğitim araçlarının niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, ilanı, seçimi, yayımlanması, dağıtımı ve ders kitabı/kitapları üreten yayınevlerinde aranacak şartlarla ilgili hususları kapsayan “ders kitapları ve eğitim araçları” yönetmeliği çerçevesinde değerlendirilir. Bu Yönetmeliğin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yaprakları ile diğer kitap ve eğitim araçlarının Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanması, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, ilanı, seçimi, yayımlanması, dağıtımı ve ders kitabı/kitapları üreten yayınevlerinde aranacak şartlarla ilgili esas ve usulleri düzenlemektir. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre ders kitapları:

- Anayasaya ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen “Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” hükmüne ve Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.
- Temel insan haklarına aykırılık taşımaz. Cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasî düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içermez.
- Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır.
- Reklâm niteliğinde öğeleri içermez.

Ders kitapları, Ders Kitaplarında Aranacak Nitelikler ile Yayınevlerinde Aranacak Şartlar, Ders Kitaplarının Hazırlanması, İncelenmesi, Değerlendirilmesi ve Eğitim Araçlarının Seçimine İlişkin Yönergede belirtilen hükümlere uygun olarak hazırlanır.

Yayınevlerinin; mesleğin ilkeleri ve etik değerleri etrafında kurumsallaşmaları, ders kitabının üretim sürecini alanlarında uzmanlaşmış personel eliyle yönetmeleri, belirli öğretim alanları veya sınıflar düzeyinde ders kitabı hazırlama konusunda uzmanlaşmaları esastır.

- Yayınevlerince başvurusu yapılan eserler; alanlarındaki yüksek öğretim kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce yayımlanmış ders kitabı olan yazar/yazarlarla birlikte editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı ve rehberlik veya gelişim uzmanı tarafından hazırlanır.

- Yayınevleri, ders kitabı üretebilecek yeterli sayıda insan kaynağına, fizikî mekâna, teknik donanıma ve arşive sahip olur.

Yayınevlerinin;

- Türkçe/Edebiyat, Yabancı Dil, Matematik, Sosyal Bilimler, Güzel Sanatlar, Fen Bilimleri, Meslekî ve Teknik Öğretim ile Felsefe Grubu, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi alanlarında ürettiği kitaplar için kadrolu ve sigortalı olarak istihdam edilmiş veya yayınevi sahibi/ortağı olan birer editör, dil uzmanı ve görsel tasarımcıya,
- Yönetici, yazar, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı ve benzeri uzmanların çalışabilecekleri odalar ile arşiv, toplantı salonu, teknik donanım ve benzeri ünitelerden meydana gelen fizikî mekâna,
- Bilgisayar donanımları, yazıcılar, CD kayıt cihazı, tarayıcı ve benzeri teknik donanım ile gerekli bilgisayar yazılımlarına,
- Uzmanlaşmak istediği ders kitabı alanında yeterli sayıda kitap, resim, fotoğraf, harita ile basılı olmayan araçların yer aldığı arşive,
- Kabul edilen ders kitabı ve/veya diğer eğitim aracı ürettiğine dair belgeye sahip olmaları gerekir.
- Ders kitabı üreten yayınevlerinin şartlarının puanlandırılmasına ve yeterli puana ilişkin esaslar yönergede belirtilir.
- Yüz kızartıcı bir suçtan veya telif hakları ile ilgili kanuna aykırı iş ve işlemlerden hüküm giymiş olanların, sahibi ve/veya ortağı oldukları Yayınevlerinin ders kitabı başvuruları kabul edilmez. Bunlar, bu yönetmeliğin 4'üncü maddesinde yer alan uzmanlık alanlarında görev alamaz, eserleri uygun bulunmuş olsa bile iptal edilir.
- Yayınevinin başvurusunda verilen herhangi bir belgenin veya yazılı beyanının gerçek dışı olduğunun idarî ve/veya adlî makamlarca tespit edilmesi halinde, belgenin/beyanın ait olduğu eser/eserlere ait Kurul Kararı iptal edilir.

Yayınevinin beş yıl süreyle yeni başvurusu kabul edilmez.

Yayınevi, yapılacak puanlandırmaya esas olmak üzere bu Yönetmelik ve Yönergede belirtilen şartlara sahip olduğunu Başkanlığa belgeleriyle birlikte sunar.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre, günümüzde ders kitaplarının hazırlanmasında beş yol izlenmektedir:

Yarışma Yöntemi: Uzun yıllar Milli Eğitim Bakanlığı kendi hazırlattığı kitapları kendisi basıp satarken daha sonra bu yöntemin pek de geçerli olmadığı görülmüştür. Tek ders kitabı kullanmada “Yarışma Yöntemi”ne dönülmüştür (Savcı, 1976). Bu yöntemde yazarlar bireysel ya da ekip olarak Bakanlığın açtığı yarışmalara katılmaktadırlar. Yarışma yönteminin verimli ve geçerli bir yol olduğu, ilk ve orta öğretim kurumlarındaki fen ve matematik ders kitaplarından alınan sonuçlarla görünür hale gelmiştir. Hazırlanan eserin basılmasını ve dağıtılmasını bazen Bakanlık kendisi yüklenmiş, bazen de yazarın bağlı olduğu yayınevine bırakmıştır.

Sipariş Yöntemi: Bakanlık yarışma açmadan, dilediği yazara ya da komisyona ders kitabı yazdırabilmektedir. Ders kitapları belli bir süreç içerisinde önce Talim ve Terbiye Kurulu’na verilir. Oradan Yayın ve Kültür Dairesi Başkanlığı’na gelir. Kitaplar bu dairede incelendikten sonra, inceleme sonuçları yayınevine ya da yazara bildirilir. Kitabın basılması yönünde karar alınmışsa yazar “Yayımlar Daire Başkanlığı”yla ilişki kurar. “Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi Müdürlüğü” kitapların zamanında basılıp dağıtılmasını sağlar. Ders kitapları Milli Eğitim Basımevlerinde basıldıktan sonra illerdeki Milli Eğitim Bakanlığı satış şubeleri aracılığıyla dağıtılır.

Satın Alma Yöntemi: Bakanlık daha önce basılmış ve piyasaya sürülmüş yapıtlardan ders kitabı olabilecekleri yayın ve telif haklarını, yazarlarından satın alarak kendisi yayınlamaktadır.

Yazdırma Yöntemi: Bakanlık ders yapıtlarını, kendi örgütünde çalışan elemanlarına yazdırmaktadır.

Özel Kesimce Üretilme Yöntemi: Dileyen yazar ya da yayınevi hazırladığı yapıtı

Bakanlığa, dilediği zaman onay için sunmaktadır. Bakanlıktan onay alırsa, ders kitabı olarak piyasaya sürmektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2004). Özel kesim tarafından hazırlanan kitap, dergi ve diğer eğitim araçları, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları İnceleme Yönetmeliği hükümleri kapsamında belirlenen inceleme ölçütleri doğrultusunda ve ücret karşılığında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından incelenmekte ve değerlendirilmektedir (MEB, 2004).

Kitapların hazırlanması ve incelenmesiyle ilgili esas ve usuller kurulca belirlenerek Tebliğler Dergisinde yayımlanır (MEB, 2004, Madde:7).

Başkanlıkça üç kişiden oluşturulan öninceleme komisyonu /komisyonları kurulur. Komisyon, başvuruları Yönerge hükümlerine göre değerlendirir. Ön incelemede uygun görülenler incelemeye alınır, uygun görülmeyenler iade edilir”(MEB, 2004, Madde:8).

Bakanlıkça ihtiyaç duyulması halinde yarışma, sipariş, satın alma ve yazdırma usulleri ile kitap temin edilebilir. Yarışma yoluyla sağlanan eserlerin değerlendirilmesi için Özel İhtisas Komisyonları, diğer yollarla temin edilen eserlerin değerlendirilmesinde ise özel kesimce hazırlanan eserlerin incelenmesinde olduğu gibi inceleme ve değerlendirme komisyonları kurulur”(MEB, 2004, Madde:10).

Özel kesimce (özel sektör tarafından) hazırlanan eserlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi Başkanlıkça oluşturulacak komisyonlarca yapılır (MEB, 2004, Madde:11):

a) Komisyonda, dersin özelliği ve sınıf seviyesi dikkate alınarak en az iki alan uzmanı, bir görsel tasarımcı ve bir dil uzmanı ile gerekli görülmesi hâlinde program geliştirme, ölçme ve değerlendirme, rehberlik, çocuk gelişimi ve/veya eğitim teknolojisi uzmanları da bulundurulur. Komisyonlar en az dört, en çok dokuz üyeden oluşur. İhtiyaç duyulması hâlinde komisyonlara diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan da üye alınabilir.

Komisyon, eserleri inceleyerek 100 puan üzerinden değerlendirir.

b) 80 den aşağı puan alan eserler, reddedilmiş sayılır ve ilgili yayınevine iade edilir.

80 ve 80 in üzerinde puan alan eserlerin raporları, Projeler ve İnceleme Dairesi

Başkanlığı bünyesinde kurulacak alan, dil ve görsel tasarım uzmanından oluşan üç kişilik Değerlendirme Komisyonları tarafından incelenir.

İnceleme Komisyonunca eser, 90 ve daha yukarı bir puanla değerlendirilmiş ise Değerlendirme Komisyonunun raporu ile birlikte Kurula sunulur.

80–89.99 dahil olmak üzere 80–89.99 arasında puan almış eserler Değerlendirme Komisyonunun, İnceleme Komisyonunca yapılan değerlendirmeye katılmaması halinde Değerlendirme Komisyonunca hazırlanacak rapor ile birlikte Kurula sunulur. Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır. İnceleme Komisyonunun raporuna Değerlendirme Komisyonunun katılması halinde eser, düzeltilmek üzere yayınevine gönderilir. 30 gün içinde tekrar incelenmek üzere başvurusu yapılmayan bu eserler reddedilmiş sayılır. Düzeltilerek başvurusu yapılan eserler ise bu eserlerde komisyon tarafından tespit edilen hataların giderilip giderilmediği inceleme sırasına bakılmaksızın incelenir ve yeniden değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda 90 ve daha yukarı puan alan eserler, Değerlendirme Komisyonu raporu ile birlikte Kurula sunulur. 90 puandan aşağı alan eserler ise Değerlendirme Komisyonunun, İnceleme Komisyonunca hazırlanan inceleme raporuna ve değerlendirmesine katılması hâlinde reddedilmiş sayılır. Katılmaması hâlinde Değerlendirme Komisyonunca hazırlanacak rapor Kurula sunulur. Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır.

c) İnceleme sonucunda 100 üzerinden en az 90 ve daha yukarı puan alan eserler, ilgili şube müdürü veya uzman tarafından inceleme raporları ile birlikte Kurula sunulur. Gerekli görülmesi hâlinde komisyon başkanı da Kurulda hazır bulunur. Kurula sunulan eserler, inceleme ve değerlendirme raporları ile birlikte değerlendirilir.

Değerlendirme sonucuna göre eserler, Kurulca ya uygun bulunur, ya düzeltilmek üzere yayınevine gönderilir ya da uygun bulunmaz. Kurul tarafından eserler bir defa düzeltilmek üzere yayınevine gönderilir.

Ancak 80–89.99 dahil olmak üzere 80–89.99 arasında puan alan ve düzeltilmek üzere yayınevine gönderilen, tekrar başvurusu yapılan ve bu başvuru sonrasındaki değerlendirmede 90 ve daha yukarı puan alan eserler, Kurul tarafından düzeltilmek üzere yayınevine gönderilmez. Bu eserler, Kurulda uygun bulunur veya uygun

bulunmaz.

Düzeltilmek üzere yayınevine gönderilen eserlerde tespit edilen hataların, on gün içinde düzeltilmesi istenir. Süresi içinde başvurusu yapılmayan bu eserler reddedilmiş sayılır. Süresi içinde başvuruları yapılan eserler ise inceleme sırasına bakılmaksızın incelemeye alınır. Kurulca belirlenen tespitlerin yerine getirilmesi şartıyla kabul edilen eserler, ilgili yayınevine gönderilir ve en geç yedi gün içinde bu tespitlerin yapılması istenir. Bu tespitlerin oranları Yönergede belirtilir. Bu tespitler, ilgili komisyona incelettirilerek rapora bağlanır. Tespitlerin belirtilen süre içinde yerine getirilmemesi durumunda eser reddedilmiş sayılır. Kurulca reddedilen eserler yayınevine gönderilir.

Kurulca gerekli görülmesi durumunda eser, ayrı bir komisyona da incelettirilebilir. Bu inceleme ve değerlendirme sonucunda eserin değerlendirilmesine ilişkin puanlama yeniden yapılır.

d) Ders kitaplarının incelenmesinden komisyon başkanı ve üyeleri sorumludur. İnceleme esas ve usullerine uymadığı, Kurulu veya Başkanlığı eksik veya yanlış bilgilendirdiği, objektif değerlendirme yapmadığı tespit edilen Komisyon Başkanının ve üyelerinin komisyondaki görevlerine son verilerek haklarında yasal işlem yapılır.

e) Başkanlıkça inceleme esas ve usullerine uyulmadığının tespit edilmesi veya gerekli görülmesi hâlinde eser, ayrı bir komisyona incelettirilerek değerlendirilir (Bkz. Ek 1).

Klafkı'ya (1984) göre ise ders kitaplarının şu ölçütleri dikkate alması kaçınılmazdır:

- Ders kitabı bilgi kaynağıdır; eğitim-öğretim içeriklerinin aktarımının aracıdır.
- Ders kitabında temel bilimsel kavramlar incelenir, açıklanır ve dilsel düzeyde kesin biçimde ifade edilir. Bu bağlamda ders kitabı, öğrencinin dil becerisini ve beğenisini geliştiren en önemli kaynaktır. Dili geliştirmek, bilmenin ön koşuludur. İfade edilemeyen düşünce somutluk kazanamaz, işlevsiz kalır. Bunun için ders kitaplarının dil yönünden zengin, düzeyli ve güncel olmaları zorunludur.
- Ders kitapları mevcut bilgi ve deneyimin edinimini etken ve yaratıcı kullanımını sağlayan araçlardır. Edinilen bilginin üretken kullanımı, öğrencinin öz bilincini

geliştirmesi açısından son derece önemlidir. Bu yüzden öğrencilere verilen içeriklerin ve bilgilerin yaşamda işlevi olması, somut sorunların çözümü kolaylaştırıcı nitelikte olması gerekir. Ancak işlevi olan bilgiler, kişiliğin temel taşlarından olan kavrama yeteneği ve öz bilinç geliştirmeyi kolaylaştırır.

- Ders kitapları öğrencinin, dolaylı olarak toplumun bilimsel ve sanatsal düzeyini yükseltir; onları çağdaş eğitim düzeyine ulaştırır. Bilimsel düzeyin yükseltilmesi evreni, toplumu ve insanı bilimsel bilgiler ışığında algılamayı ve yorumlamayı kolaylaştırır; bireyi çözümleyici, toplumu ise esnek ve gelişmelere açık duruma getirir. Sanatsal düzeyin yükselmesi, bireye ve topluma yaratıcı, hoşgörülü, çağdaş olma olanağını verir.
- Eğitim aracı olan ders kitabı; doğa olaylarına, toplum ve insana özgü deneyim birikimini seçici bir tutum içinde öğrenciye sunar. Onda üretimi arttıracak genel ve öznel yeteneklerin oluşmasını sağlar. Öğrencileri en yeni üretim, yöntem araştırmaları ile yüz yüze getirir, üretime katılımını kolaylaştırır.
- Demokratik yapılı ve hedefli toplum, öğrenciye sadece üretimi arttırmaya yönelik teknolojik deneyimleri kazandırmakla yetinmez, öğrenciyi edindiği bilgilerin ötesine gitmeye özendirir. Bu nedenle ders kitabı, ikili bir amaç güder. Bir yandan öğrenciyi dersin alanına giren tüm geçerli bilgilerle donatır; öğrenciye o alana ilişkin bilgileri arama, bulma ve kullanma yolunu gösterir. Öte yandan ders kitabı, öğrencinin sürekli gelişen bir toplumsal bütünlük içinde yaşadığını göz ardı etmez. Öğrenciye günün gerektirdiği sosyal deneyimleri de kazandırır. Onun sosyal gerçekliği çözümleyici görmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardım eder. Düşünme ve eleştiri yeteneğinin geliştirilmesini ders kitabının başlıca özellikleri arasında görmek, çağcıl eğitime olumlu yaklaşımın ön koşulunu gerçekleştirecektir.
- Ders kitapları, aksiyolojik değerleri de gözden kaçırmamalıdır. Aksiyolojik değerlerin kaynağı; sınıflaması, niteliği, insanlık ilişkisi kapsamında yer alır. Bu ilişki moral değerler ve insan davranışlarıyla ilişkili olan etik ve güzelin niteliğini, yargılarını; doğada ve sanattaki güzelliği tartışan estetikle oluşur. Estetik yaşantı ve değerlerin niteliği kişisel ve subjektif gelişimleri oluşturduğu

gibi düş gücü, yaratıcılık ve üretme sorumluluğunu da belirler. Ders kitapları, bireyin bu gereksinimini de karşılayabilir nitelikte tasarlanmalıdır (Fidan, 1997).

- İçerik anlamlandırılması açısından taşıdığı söylemi biçimiyle de ortaya koymak durumundadır. Ders kitapları, evrensel çağdaş bilincin göstergelerini sadece söylemiyle değil, tasarımıyla da ortaya koymalıdır.

Ders kitaplarının içerikleri, toplumun ihtiyaç ve ideallerine göre düzenlenen eğitim sisteminin özelliklerini taşır. Bu amaçların bireylere en etkin şekilde aktarılması ders kitaplarının biçim ve içerik açısından çağdaş, bilimsel, güncel ve dünyada gelişen son teknolojik yöntemlerin kullanılarak hazırlanması ile mümkündür.

1.1.3.2. Türkiye’deki Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

Kitap içerdiği bilgiler yanında, çağın geçerli anlayışını da yapısında taşıyan iletişim araçlarından biri olarak kabul edilir. Çağdaş toplumlar bu önemli iletişim aracıyla çocuğun ilk yaşlarda karşılaşmasını sağlamayı başarmışlardır. Kitap bütüncül bir iletişim aracı olarak kabul edilmelidir. Sadece içerdiği bilgiler değil; metin, resimler ve bunlar arasında kurulan grafiksel düzen de kitabı bütünler (Kaya, 2000).

Her tamamlanmış ve bütünleşmiş sağlam yapı gibi ders kitapları da temel bir biçim-içerik bütünlüğü göstermelidir. Eğitsel değer ne denli anlamlı ve gelişmiş kurgulansa da bu değeri sunma biçimi, kitapla okuyucu arasında ilk iletişimin kurulmasını sağlar. Bu iletişim sağlıklı bir biçimde gerçekleşmediğinde kurgulanmış bilimsel değer işlevsiz kalır (Doyran, 1997).

Önemsinmesi ve dikkate alınması gereken; kitabın sadece okumaya yönelik düşünülmesi olgusunun eksikliğidir. Bu kapsamda çağdaş ve gerçek bilginin yanı sıra aynı derecede görsel, estetik, teknik değerlerin de dikkate alınmasıdır (Gökaydın, 1996).

Ders kitapları yüksek bilimsel söylemlerle donatılırken bu donanım kendisine eşlik edecek estetik ve etik sunuşu gerektirir. Özgür, özgün, “yaşama karşı sorumluluk duyumsayan insan” kimliğini oluşturmak isteyen bir kitabın itici tasarım, resimleme ve dille sunulması düşünülemez.

Ulusların entelektüel gelişiminin göstergelerinden biri olan kitap, özellikle ders kitabı kendisine etkili algılama koşulları yaratmalıdır. Çocuğun yöntemli öğrenme sürecinin başlangıcında kitapla ulaşacağı ilk düşünce bilginin değeri değil, onun ilginçliği ve güzelliğidir (Doyran, 1997). İyi tasarlanmış nitelikli malzeme ile hazırlanmış ve nitelikli basım yöntemleriyle sunulmuş bir kitap eğitim süreçlerini hızlandırır (Erkmen 1996).

Tüm bu görüşler doğrultusunda ders kitaplarının taşınması gereken belli **fiziksel nitelikler** şu şekildedir:

Ön Kapak: Ders kitaplarının dış kapağında; kitabın adı, bu kitabı yazanın (derleyen) adı; kullanılacak okul ve sınıf, yayınevinin adı ve simgesi; konuyu tanıtıcı resimler bulunması gerekir.

İç Kapak: Ön yüzünde kitabın adı, kullanılacağı okul, ve sınıf düzeyi; yazar (ya da hazırlayanların/çevirenin) adı soyadı; çizen sanatçının, kitapların basıldığı yerin (basımevi) ve yılın bulunması; kitabın uygun bulunduğuyla ilişkin kurul kararının tarih ve sayısı bilgisinin bulunması, yayını oluşturanlara saygı açısından gereklidir. Arka yüzünde genel ve özel yayın seri ve dizi numaraları; telif hakkı, baskı kararı ya da onayı, kaç tane basıldığı; yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadları bulunur.

İkinci Yaprak: Burada öğrenciye kitabı tanıtan ve programın genel amaçlarını belirten bir “Önsöz” bulunabilir.

Üçüncü Yaprak: *İlköğretim 1-3. sınıflara ilişkin kitaplarda;* ön yüzünde Türk Bayrağı ve İstiklal Marşı, arka yüzünde, öğrenci andı; Atatürk resmi (altında “Mustafa Kemal Atatürk” yazısı); İçindekiler kısmı Ünite numaraları yer alır. *İlköğretim 4-8. sınıflara ilişkin kitaplarda;* yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ve on kıta olarak İstiklal Marşının bulunması gerekmektedir. Arka yüzünde, Atatürk’ün “Gençliğe Hitabesi”, Atatürk resmi (altında Mustafa Kemal Atatürk yazısı ve içindekiler kısmı) bulunur.

İçindekiler: İçindekiler kısmında ünite numarası, ünite, konu veya ders adı ile ünite, konu veya ders adı karşısına sayfa numaraları belirtilerek yer verilmelidir.

Ana Metin: Ana metinde yer alan diğer yapraklar aşağıda belirtildiği şekilde

düzenlenmelidir.

- Sayfalarda yazılar dışında kalacak boşluklar (marj) en az 15 mm, en çok 20 mm olmalıdır.
- Konu ile ilgili resim, şema, grafik, çizim, fotoğraf varsa bunlar ait olduğu ifadelerle aynı sayfada yer almalıdır.
- Dipnotlar sayfa altlarına verilmelidir.

Arka Kapak: Arka kapak ön kapakla aynı fiziksel özellikleri taşır. Bazen burada yazarın biyografisi bulunabilir. Arka kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

Sağ alt köşeye;

- Fiyatı,
- ISBN (sağ alt köşede fiyatın üzerinde yer alacak şekilde)

Sol alt köşeye ise:

- Basımevi veya firmanın adı, varsa tescilli markası, adres ve telefonu,
- Basıldığı yıl,
- Baskı adedi,

Bu standardın işareti ve numarası (TS 10220 şeklinde) yazılmalıdır.

Kitabın Sırtı: Dört formadan fazla forma taşıyan kitapların sırtı bulunur. Kitabın sırtında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir:

- Kitabın adı (kitabın ön kapağı üstte ve yatay durumda iken soldan sağa doğru ve okunabilecek şekilde tanzim edilmelidir.)
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı,
- Yayınevinin adı, kısa adı veya amblemi,
- Basıldığı yıl.

Kağıt: Kağıt mümkün olduğu kadarıyla iyi nitelikte, mat veya parlak olabilir, dayanıklı olmalıdır. Ders kitabı basımında kullanılan kağıt beyaz veya beyaz kağıt kullanılmak

şartıyla çok açık şekilde renklendirilmiş olmalıdır. Kağıt ve karton %100 beyazlatılmış selülozdan imal edilmiş olmalıdır. Kapak kartonu ise beyaz veya açık renklerde olmak üzere renkli olabilir. Mürekkebi dağıtmaması, renkleri değiştirmemesi ve kolay yırtılmaması gerekir. Gramajı yüksek, birinci hamur ya da özel ikinci hamur (90) kağıt olmalıdır.

Cilt: Ders kitaplarının ciltli olması, kitabın en az iki tel ya da iplik dikişle tutturulması, ciltlerin korunması için de selefondama ya da laklama işleminden geçirilmiş olması gerekir. Kitap rahatça açılmalı, yırtılmayı önlemek için üç yanından kesilmelidir.

Punto: Ders kitaplarında metin kısımlarının başlıklar dışında kalan bölümlerinde kullanılan harflerin büyüklüğü çocukların yaşlarına göre uygunluk göstermelidir. Punto büyüklüğü:

- İlköğretim birinci sınıf için 20-24,
- İlköğretim ikinci sınıf için 18,
- İlköğretim üçüncü sınıf için 14,
- İlköğretim dördüncü sınıf için 12,
- İlköğretim beşinci sınıf için 11,
- Daha üst kademeler için 10 punto kullanılmalıdır.

Sayfa Düzeni: İki ve daha çok sütun üzerine düzenlenen sayfalar gözü daha çok yorduğu, okuma güçlüğü yarattığı için ders kitaplarında sayfaların tek sütun üzerine düzenlenmesi gerekir. Sayfa kenarlarında normal boşluklar (marj=2.5x2.5 cm) bırakılmalıdır. Metni oluşturan cümleler uzun olmalıdır. Tümcelerdeki sözcük sayısı ilköğretimin birinci kademesinde en çok 6, ikinci kademesinde en çok 10 olmalıdır.

Görüt (İllustrasyonlar): Bir ders kitabında yer alan bütün resim, şekil, grafik gereçler görütü (illustasyon) oluşturur. Kullanılan resim ve şekillerin metinle çok yakından ilgili olması, işlevsel olması, iyi ve kolay yorumlanabilmesi; eğiticilik özelliğinin bulunması; sanat değeri taşıması gerekir. Ayrıca, ders kitaplarındaki resimlerin:

- Metinle aynı yüzde, karşılıklı iki sayfada yer alması,
- Sayfaya yanlamasına konulmaması
- Metnin okunmasını zorlaştırmaması,

- Renkli olması, öğretim açısından tercih edilir (Ceyhan ve Yiğit, 2004).

Ders kitaplarının sayfaları düzgün olmalı, leke, delik, kir, kırıışık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve diğler görünüş kusurları ile baskı hataları bulunmamalı; baskı arka yüze geçmiş olmamalıdır. Ders kitabının kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş olmalı, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamalıdır.

1.1.3.3. Ders Kitaplarında Görsel Tasarım

Konuların işlenmesinde kullanılacak ders kitaplarında açıklayıcı, yönlendirici, tamamlayıcı şekil, grafik ve resim gibi eğitici ve öğretici nitelikteki öğretim materyallerine yer vererek öğretme-öğrenme süreci daha canlı, ilgi çekici ve aktif hale getirilebilir. Bu nedenle ders kitapları hazırlarken görsel tasarıma da yeterli dikkat ve itinaı göstermek gerekir. Görsel tasarım açısından bir kitapta olması gereken ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul edilen özellikler şunlardır (Küçükahmet, 2001):

- Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun verilmelidir.
- Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar (bellek destekleyiciler) estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır.
- Varsa istatistiki veriler en son bilgileri yansıtmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir (Renklerde gerçekçilik, estetik, sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma).
- Öğretim yaprakları düzenlenmelidir.
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir.
- Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır.
- Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve sade olmalıdır.
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır.
- Resim, harita, grafik vb. gerekli yerde kullanılmalıdır.
- Resim, harita, fotoğraf vb. bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır.

Resimler, haritalar, tablolar vb. doğru ve anlaşılır olmalıdır.

- Resmin, haritanın, fotoğrafın vb. başlığı ve alt yazıları açık ve doğru olmalıdır.
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir.
- Ders kitaplarının hazırlanması aşamasında aşağıdaki önerilerin de dikkate alınmasıyla kitapların görsel estetik açısından daha sağlıklı bir yapıya kavuşabileceği söylenebilir (Doyran, 2003).
- Kitapların görsel ve bilimsel açıdan daha başarılı bir biçimde hazırlanabilmesi için konuyla ilgili bağımsız bilim ve sanat kurulları oluşturulmalıdır.
- Oluşturulacak kurulların değerlendirme ölçütleri belirlenirken uluslar arası standartlar gözetilmelidir.
- Kitap tasarımlarıyla uğraşacaklar, bu alanla ilgili özel bir pedagojik formasyondan geçirilmelidir.
- Ders kitaplarında kullanılan resim ve yapılan çizimlerin içerik ile uygunluğuna önem verilmelidir.
- Konulara uygun pedagojik resimler ve çizimlere ağırlık verilmelidir.
- Kitapların görsel estetiğinin zedelendiği baskı aşamasında daha hassas davranılabilir ve bu yöndeki denetim ve yaptırımlar artırılabilir.

1.1.4. Kitap Resimlemeleri (İllüstrasyonlar)

Resim sanat olarak çok uzun zamanlara dayanmaktadır. İnsanlar resimleri yüzyıllar önce bazı duygu, korku ve isteklerini görünür bir şekilde ortaya çıkarmak için kullanmışlardır. Duvarlar, kemikler, ölü hayvan derileri, mezar duvarları üzerine resimler yapmışlardır. Bu resimler bize pek çok hikaye anlatabilmektedir. Diğer bir anlamda bu resimler eski insanların hayallerini ve yaşayışlarını göstermektedir (Marantz ve Marantz, 1988).

Önceleri fotoğraf olmadığı için gazetelerde haberler ya da herhangi bir olay anlatılırken resimleme yoluyla tamamlanılmasına çalışılıyordu. Aynı şekilde kitap resimlemesi de bu amaçla yapılıyordu. Bu resimler kötü denebilecek düzeydeydi. Yapılan resimlerde estetik özelliklerden çok resimlendirme amacı güdülmekteydi. Bu resimler asıl

çalışmanın önemsiz bir ayrıntısı olarak kabul ediliyordu. Bütün bu nedenlerden dolayı resimlendirmenin gerçek anlamı kavranamamıştır (Zorkun, 1987).

Kitap resimlemesi alanında çalışan ressamalar resimlendirme ve dekoratif yönler arasındaki dengeyi kurmaya çalışırlar. Eğer çalışmalarındaki elementler arasında bir denge varsa, resimler konuyu aydınlatıcı olacak ve konuyla bütünlük sağlayacaktır. Eğer resimler özünde konu ile ilgili değilse resimlendirme de anlam yönünden kaybolacaktır (Pitz, 1963).

Kitap resimlerinde resmin görevi metnin gerektirdiği ya da izin verdiği ölçüde durumları ve olayları daha belirgin kılmak, olanaklar ölçüsünde metni zenginleştirmek, canlandırmak ve daha geniş boyutlara götürmektir. Resim her şeyden önce çocuğun yaşantılara katılma ve çevresiyle ilişki kurma yeteneğini arttırmalıdır (Baral, 1989).

Resim ve Metin İlişkisi: Metin ve resim arasındaki ilişki genellikle şu şekilde olabilir:

- Metin ve resim genel olarak simetrikler. Yani aynı anlamı içerirler.
- Resim ve metnin bu ilişkisinde resim metne gerekenden fazla bilgi sağlar. Resim metnin anlattığını gösterir, anlamı güçlendirmeye yardım eder.
- Resim metni aydınlatmak için kullanılır. Bu ilişkide resimler konunun bazı yönlerini aydınlatmak için kullanılır. Metinde anlatılan her şey resimde bulunmaz.
- Resim metnin zenginleştirilmesine ve öneminin arttırılmasına yardımcı olur. Bu tip ilişkide asıl hikaye metin tarafından anlatılır. Fakat resimler detaylara işaret ederek metni genişletir ve incelikle işlenmesini sağlar. Ayrıca resimler metinde anlatılanlar hakkında yeni çağrışımlar getirme görevini de üstlenmektedir.
- Temel konu metin tarafından anlatılır. Resim seçilmiş yönlere hitap eder. Bu tip resim-metin ilişkisinde resim metindeki bir olayı veya detayı yansıtabilir. Böylece resim metnin seçilmiş yönlerini sunar.
- Resim, resmin bazı yönlerini anlatan metinle asıl hikâyeyi yansıtır. Bu tür ilişkide hikâyeye asıl olarak resim aracılığıyla sunulur. Metin resmin seçilmiş bazı

yönlerini anlatmak için kullanılır (Golden, 1990).

Bazı araştırmacılara göre, eğer resim metin ile birlikte ana bilgiyi taşıyorsa çocuklar metni, resimleri yalnız olarak sunulduğundan daha kolay anlayabilmektedir (Golden, 1990).

Kitap resimleyen ressamın oldukça farklı bir fonksiyona sahiptir. Onlar için resmi sadece temsili olarak sunmaya çalışmak önemli değildir. Önemli olan renkleri, şekilleri, çizgileri ve konuyu özel bir sentez içinde düzenleyip okuyucu için estetik bir ifade ve hoş duygular iletmektir. Bu sanatçı grubu benzetme ve taklidin de daima karşısındadır (Mac Cann ve Richard, 1973).

Bir kitabın amaca uygun ve etkili bir biçimde resimlendirilmesi, her şeyden önce amaca uygun resmin seçilmesine ve hazırlanmasına bağlıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2004). Kitabı resimlendiren kişi, resim sanatını, resmin öğelerini ve anlatım olanaklarını iyi bilen bu konuda eğitimli bir kişi olmalıdır.

Bir ders kitabını resimlemek, bir vitrin ya da sergiyi düzenlemeye benzer. Vitrinin ya da serginin iyi düzenlenmesi amaçlanan başarıya ulaşmada önemli bir yere sahiptir. Pek çok kişi resim sanatını ancak yetenekli kişilerin başarabileceği, zor bir sanat olarak düşünür. Ancak bu alandaki başarının geliştirilmiş bir yetenek yanında deneyim ile kazanıldığı da göz ardı edilmemelidir (Ceyhan ve Yiğit, 2004).

Bugün ülkemizde pek çok yayınevi bulunmakta ve bu Yayınevleri arasındaki rekabet gün geçtikçe artmakta, bu da kalite açısından olumlu sonuçlar getirmektedir. Özellikle dış yapı özelliklerine yansıyan yüksek standartların getirdiği olumlu sonuçlara rağmen ülkemizde hazırlanan çocuk kitaplarında gelişigüzel, estetik ve yaratıcılıktan, eğitsellikten yoksun görsel unsurlar halen kullanılmakta illüstrasyonlar açısından olumsuz bir tablo çizmektedir.

Kitap resimleri (İllüstrasyonlar) konusunda belirlenmiş standartlar bulunmadığından bu konu pek çok yayınevi tarafından yeteri kadar önemsenmemektedir. Özel sektör tarafından üretilen birçok hikâye ve masal kitapları çok önemli sayılabilecek ihmallerle dolu olması ve kitap seçimi konusunda ailelerin yeteri kadar bilinçli olmaması nedeniyle ülkemiz çocuklarının " okuma sevgisi ve eğitimi " konusunda büyük bir

tehdit söz konusudur.

1.1.4.1.Kitap Resimlemelerinin Çocuğun Gelişimindeki Yeri

Çocuğun kitapla karşılaşması önce sadece resimle olur. Daha sonra resim sözcük, resim cümle, resim-cümleler, resim öykü, az resim-çok öykü, nihayet resimsiz metinlere doğru bir gelişme süreci izlenir (Alpay, 1984).

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren çevresini algılamaya başlar. Zamanla çevresinde gördüklerini keşfetmeye, keşfettiklerini anlamaya ve kendini tanımaya başlar. Ancak duygu ve düşüncelerini ifade etme yetisi henüz gelişmemiştir. İşte resimli kitapların bu noktada çok önemli bir işlevi vardır. Çocuk kitapta gördüğü resimleri algılamaya ve anlamlandırmaya başlar. Daha sonra ilgi ve beğenileri doğrultusunda eğilimi olan konuları seçer. Çocuğun dünyaya ve çevresine bakışının şekillenmesinde ilk etkiler bu yolla kendini göstermiş olur.

Resimli kitaplar çocukların tanıdıkları ilk kitaplar olarak, işitme ve görme duyuları ile çocuğa hitap ederler. Kendisine okunan basit kafiyeli tekerlemeler, şiirler veya basit sözcüklü kısa cümleler, çocuğun kulak aracılığı ile bilgi toplamasına, resimler ise görme yolu ile işittiği şeyleri değerlendirmesine, onlara anlam kazandırmasına ve hayat tecrübelerini çoğaltmasına yardımcı olur (Tuncer, 1974).

Çocukların kitaplardaki resimlemeler aracılığı ile hayal gücü gelişir, yaratıcılığı teşvik edilir. Bu resimlemeler çocuğa bazı kültür değerlerini ve resim sevgisini kazandırır.

Çocukların kendi kendine keşfedemedikleri veya anlayamadıkları bir çok bilgi kitaplarda sunulur. Asıl amacı öğretmek olan kavram kitapları, bilgilerini resimlerle destekleyerek sunarlar. Çocuk bilgiyi hem görerek hem dinleyerek alır. Kitap, çocukları teşvik eder, çocuğun kendi deneyimleri aracılığıyla kazandığı bilgilerin güçlenmesini sağlar (Çakmak, 1994). Bu yönüyle de çocukta özgüven duygusunu pekiştirir.

Ayrıca kitaplar çocukların pek çok düşünme yöntemleri geliştirmeleri için uygun araçlardır. Çocuklar resimli kitaplardaki resimleri dikkatlice gözleyebilirler. Benzer konu veya temalar içeren iki kitabı kıyaslayabilirler; kitaplardaki objeleri veya hikayeleri kendi kendilerine sınıflandırabilirler; bunları organize edebilirler. Kendi

okuduğu veya başkası tarafından okunan kitaptaki öykü anlattırıldığında ya da içindeki bazı bilgiler sorulduğunda cevap verebilirler (Çakmak, 1994).

Çağdaş kültür ortamlarını yaratmış toplumlarda, resimli çocuk kitaplarına ne denli bir değer ve önem verildiğini biliyoruz. Çocuğun ekmek, su kadar gereksinim duyduğu bu kültür değerleri, müzelerde sergilenen tablolar kadar estetik değer taşır (Erkmen;AD Sanat, 1996).

Bazı insanlar güven ihtiyacı, öğrenme ihtiyacı gibi ihtiyaçlar varken, estetik ve düzen ihtiyacını tuhaf karşılayabilirler. Estetik ve düzen ihtiyacı çocuk için diğerleri kadar önemli bir yer tutar (Çakmak, 1994).

Bugün kitaplar, çocukların estetik ihtiyaçlarını karşılamak için mevcut bir kaynaktır. İçerdikleri şiirler, masallar, fiziksel görünüşü, resimleri, çeşitli estetik ve düzen ihtiyaçlarının gelişimine katkıda bulunmaktadır (Arbuthnot, 1991).

Çocuk kitapları soylu resim sanatının insan yaşamına giriş kapısı, eğitimin dönüm noktasıdır. Çocuk plastik sanatlarla ilgili ilk izlenim ve eğitimini bu kitaplardan alır. Oyuncaklarla birlikte sahip olduğu en kıymetli insan eseri, çocuk kitaplarıdır. Çok güzeli de, sahte ve çirkini de ilk kez bu kitaplarda görür. Bu başlangıcın sonuçları, onun tüm yaşamını etkiler. Bilinçaltına yerleşen bu izleri, ileri yaşlarda eğitimle silmek hemen hemen olanaksızdır (Erkmen, 1996).

Çocuklara sanat materyalleri ile çalışma fırsatı verildiğinde bundan zevk alırlar. Zamanla kitap ressamı tarafından kullanılan teknikleri anlamaya başlayabilirler; kendi kendilerine resimler yapabilirler; kitaplarda bulunan sanatsal teknikleri veya düzeni uygulamaya çalışırlar. Çocuklar sanat materyallerini kullanmada başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlarken diğer yandan da onları özgürce kullanma eğilimindedirler (Glazer, 1986).

Çocuklar sanatın kişisel bir ifade olduğunun farkına vardıklarında, resimli öykü kitaplarındaki geniş sanat stilleriyle tanıştıklarında ve bireysel olarak sanatla ilgilendiklerinde çeşitli sanat dallarına karşı uygun tutumlar geliştireceklerdir. Çocuklar kitaplar aracılığıyla çevrelerindeki güzelliklerin de farkına varmaktadırlar (Stewig, 1988 ve Glazer, 1986).

Sanat aktiviteleri çocuklara duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için fırsatlar verir. Çocuğun hayal dünyasını işlevsel hale getirmesinde, üretme ve estetik ihtiyaçlarını karşılamasında kitaplar son derece önemli bir görev üstlenmişlerdir.

Resimli kitaplar çocukların kişilik gelişimini de destekler; duygular, değer yargıları, anlama tarzı, hisler kişiliğin parçalarıdır. Resimli kitaplar bunların şekillenmesinde etkili rol oynamaktadır. Ayrıca içerik, içeriğe dayanan aktiviteler ve tema aracılığıyla çocuğun öz kavram ve öz saygı gelişimini de destekler.

Kitaplardaki resimlemeler çocuklara görsel kazanç sağlar; olayları estetik bir düzen içinde sunarak çocukların görsel hassasiyetini arttırabilir. Bu kitaplar resimlerini sunarken canlı, değişik renkler, yeni çizgiler, değişik resim tekniklerine de yer vererek çocukta görsel estetiğin gelişimini desteklemektedir (Çakmak, 1994)..

Bu kitaplardaki kelimeler özel olarak seçilmeler de eğer dikkatli kullanılırsa çocukların sözel ve görsel ifade düzgünlüğünün gelişimine de katkıda bulunabilirler (Glazer, 1986).

Çocuk kitaplarında yer alan resimlerin işlevlerini üçe ayırabiliriz:

- Süsleyici resimler
- Metni tamamlayıcı resimler
- Metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimler

Süsleyici resimler: Konunun açıklanmasına yardımcı olmaktan çok, onun sembolik yönünü belirtmeye yarar. Bu nedenle bu gruptaki resimlerin halk hikayelerinde, şiirlerde ve kütüphane kitaplarında kullanılması daha uygun olur. Ders kitaplarında da uygun yerlerde bu tür resimlere yer verilebilir. Süsleyici resimler:

- Hayal gücünün artmasında
- Estetik duygunun gelişmesinde yararlı olmaktadır (Oğuzkan, 1979).

Metni tamamlayıcı resimler: Resimler bazen sözcüklerin yerini tutarak, bazen de yorumlama görevini yerine getirerek yapılacak işleri gösterebilir. Bu yolla da ilgili metni yorumlayan çocukta, yaratıcılık yetilerinin ve görsel algılamının zihinsel

gelişmeye olan katkısının devamında son derece yararlı gelişmeler olacaktır. Bu resimler sayesinde konu çocuk zihninde kalıcı olacaktır. Bu tür resimlemeler kavram geliştirmesi için kullanılabilir. Ancak kavram geliştirmede resimlerin sadeliği ön planda olmalıdır. Ayrıca sade, açık, kolay anlaşılır resimlerle, hızlı ve kalıcı sonuç alınabileceği gibi, gözü yoracak resimlerden oluşan kitaplardan da kaçınmak gerekir. Çünkü çocuğun görsel ve zihinsel algılamalarında kargaşaya neden olabilir. Resimler çocuğun yaş ve ilgi seviyesine uygun olmalıdır. Metni tamamlayıcı resimleme sayesinde öğretici, eğlendirici, eğitici resimlerle pek çok yeni kavram çocuklara tanıtılabilir (Öncül, 1989).

Metni yorumlayıcı resimler: Bu tür resimlemeler, yazıyla anlatılması zor olan, ayrıntılı ve karmaşık nesnelere ve olayların kolayca kavranmasını sağlamak amacıyla tasarlanabileceği gibi bazı doğal ve teknik olayları açıklamada da kullanılabilir. Yine bu tür resimlerle çeşitli varlıklar başlıca özellikleri ile çocuklara tanıtılabilir. Örneğin hayvanları çizerek göstermek, çocuklara gerçek olanı göstermekten alınabilecek hızlı bilgi seyrini verebilir (Bkz. Resim 2-Ek 5). Ayrıca algılama düzeyi yeterince gelişmemiş çocuklar için de resimlerin eğitici yönünden yararlanılabilir (Stewig, 1988, Oğuzkan, 1979).

İlköğretim çağı, bireylerin bilgi ve estetik algılama çağının en önemli dönemlerinden biridir. Çocukların gelişiminde sanat ve estetiğin rolü oldukça önemlidir. Çünkü sanatsal algılamaların, çocukların dünyasının genişlemesine ve zenginleşmesine önemli katkıları olur (Doyran, 1997).

Çocuklar için yazılan ve çizilenler en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak ve çizmek çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir. Bir kitabın grafik tasarım süreci teknik bilgilere dayanan artistik bir proje ile başlar. Projeyi hazırlayan sanatçı, kitabın kapağını, cildini, tipografi karakterini, puntosunu, satır aralarını, illüstrasyonlarını, renklerini, baskı tekniğini, kitapla ilgili her türlü detayı birlikte düşünmek ve değerlendirmek zorundadır. Bir kitap bir mimari yapıt gibi ele alınmak zorundadır ve kitabın başından sonuna kadar üniform bir anlayış sürdürmek gerekmektedir.

İlkokullarda ve bilhassa ilk sınıflarda, ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların çok önemli etkisi vardır. Kitapların dili nasıl çocuk psikolojisine uygun olarak işleniyorsa,

resimler de öyle olmalıdır. Nasıl bir ders kitabını her okuma yazma bilen yazamazsa, bu resimleri de her ressam yapamaz. Resimler, metinlerin resim dili ile yorumlanması olacaktır ve çocuğun seviyesinde olması gerekmektedir. Ressamın da en az yazar kadar kültürlü ve çok iyi yorumcu olması gerekmektedir. Bu kitapların resimlemelerinde her yönden kaliteyi yükseltmek için resimleme işini uzman bir sanatçıya yaptırmak önemlidir.

İllüstrasyonlar motivasyonu sağlamalı, dili stimüle etmelidir. Tüm resimlemelerde estetik değer olmalıdır. Öğrenmede resimlerin etkisi çok büyüktür. İyi resimlemeler öğrenmeyi hızlandırır, kötü resimlemeler öğrenmeyi yavaşlatır. Özellikle bir ve ikinci sınıflarda iyi resimlenmiş kitaplar öğrenme hızını daha arttırmaktadır (Erkmen, 2003).

1.2. İlgili Araştırmalar

İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarının Görsel Yönden İncelenmesi adlı bu araştırmada elde edilen bulguları destekleyen araştırmalar aşağıda sunulmuştur:

Yapıcı'nın (2004) "İlköğretim 1. Kademe Ders Kitaplarının Öğrenci Düzeyine Uygunluğu" adlı araştırmasında ilköğretim 1. kademe ders kitaplarının çocukların bilişsel, duyuşsal düzeyine uygun olup olmadığı, biçimsel özelliklere uygun olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırma ilköğretim kademesinin ilk beş sınıfında okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ve 266 öğrencinin değerlendirme raporlarıyla gerçekleştirilmiştir.

1999-2000, 2000-2001 ve 2001-2002 eğitim-öğretim yılı I. Yarıyılında Uşak Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan 266 öğrencinin bir öğretim yarıyılı boyunca ders kitapları ile ilgili öğretmen, öğrenci ve kendi arkadaşları ile birlikte derste tartışarak olgunlaştırdıkları raporları incelenerek ders kitaplarına ilişkin görüşleri sınıflandırılmıştır.

Araştırma sonucunda başlıca şu bulgular elde edilmiştir:

- Öğrencilere göre biçimsel açıdan ders kitaplarındaki en önemli sorun % 83 ile kitapların dayanıklı olmaması ile yetersiz resim, fotoğraf ve şekillerdir.

- Kitaplarda yer alan resimlerin içerik ile bağlantılı olmadığı öğrencilerin % 45'i tarafından ileri sürülmektedir.
- Ders kitaplarında yer alan konular dersin işlendiği sırada çocukta öğrenme zevkine yol açmadığı gibi (%73); ders sonrasında verilen konu ile ilgili ödevlerin yapılmasında da öğrenme merakını oluşturmamaktadır (%61).
- Ders kitaplarında yer alan metin, öykü ve okuma parçaları çocuğun ilgisini uyandırmamaktadır (%51).

Gürol (2002) "İlköğretim I. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Bulunan Resimlerin Çocuğun Eğitimine Etkileri" isimli araştırması ilköğretim I. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki resimlerin incelenmesi, karşılaştırılması ve örneklerden elde edilen veriler üzerinde çalışılması yolu ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın verileri Ankara ilinde 5 pilot ilköğretim okulunda görev yapan I. Sınıf öğretmenlerine uygulanan anketle, karşılıklı görüşme ve gözlem yöntemiyle toplanmıştır. İlköğretim I. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında bulunan resimlerin çocuğun eğitimine etkilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada başlıca şu bulgular elde edilmiştir:

İlköğretim I. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında bulunan:

- Resimlerde çocuğun psikolojik ve sanatsal gelişim evreleri dikkate alınmamaktadır.
- Resimlerde çocuğun hayal gücünü geliştirici ve öğrenmesinde çağrışım yaptırıcı nitelik pek yoktur.
- Resimlerin kitapta anlatılan konuların içeriğiyle uyumsuzlukları vardır.
- Resimler konuda çocuğa istenilen davranışları kazandırmada fazla etkili değildir.

- Resimlerin, çocuğun görsel özelliklerini geliştirici ve bu konuda katkıda bulunacak özelliğinin az olduğu, fakat az da olsa çocuğun görsel gelişimine katkısının olduğu sonucu sevindiricidir.
- Resimler sayfalara yerleştirilirken doğru anlaşılır bir şekilde konulmamakta, konularla örtüşmemektedir.
- Resimler çocuklara önceden bilmedikleri bazı ilginç bilgileri sunmada biraz da olsa etkilidir.
- Resimlerin çocuğun derste ilgisini çekecek ve bilgisini arttırabilecek özelliği kesinlikle yoktur.
- Resimlerin niteliği, öğrenciye doğru bilgiyi anlatmada öğretmenleri az da olsa engellemektedir.
- Resimler konu anlatılırken, konu içinde vurgulanması gereken elemanlara pek dikkat çekmemektedir.
- Çocuğun okuması, konuyu anlaması ve konuya ilgi duyması açısından; konu ile ilgili, anlaşılır, uygun ve canlı renklerde resimleme yapılmamaktadır.
- Resimler çocuğa büyüklük-küçüklük, uzaklık-yakınlık gibi kavramları doğru olarak anlatmada yeterli değildir.
- Renklendirmelerde çocuğun görsel zevkine renkler kullanılmamakta ve resimlemeler anlatılan konunun renksel havasına uyumsuzluk göstermektedir.
- Çocuk tiplerinin çizimi ve renklendirmesi iyi değildir, hatta çok kötüdür.
- Grafikselleşen şekiller öğrenciler tarafından anlaşılır niteliktedir.
- Kitap kapağı çocuğun kitabı sevmesi ve kitabın içeriği hakkında bilgi edinmesi açısından iyi tasarlanmamıştır.
- Ders kitabının baskısı, ciltlenmesi ve kağıt kalitesi, bu dönemde kitapla yeni tanışacak bir çocuğa uygun nitelikte değildir.

Yavuz (1998) “İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Biçimsel Özellikleri” adlı araştırmasında ilköğretim (1. 2. ve 3. sınıf) Türkçe ders kitaplarının biçimsel özelliklerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır.

Araştırma Denizli ilindeki ilköğretim okulları 1. 2. ve 3. sınıfları okutan 332 sınıf öğretmenin görüşlerinin alındığı anket verileri ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonunda başlıca şu bulgular elde edilmiştir:

- *Kullanışlılık yönünden:* Gereken oranda olmamakla birlikte, kısmen uygun nitelikleri taşımaktadır.
- *Resimler yönünden:* Öğrenci seviyesine ve metinlerin içeriğine uygunluk göstermekle birlikte, resimlerle ilgili açıklamalar konusunda yetersizliklerin olduğu söylenebilir.
- *Yazı büyüklüğü yönünden:* Yazılar büyük oranda sınıf seviyelerine uygun nitelikler taşımamaktadır.

İlköğretim ders kitaplarının görsel donanımları üzerine yazılmış makaleler ise şunlardır:

Erkmen (1996) “Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler” adlı makalesinde ders kitaplarının fertler, aileler, toplumlar ve ulus üzerinde tesirleri ve etkileri yönünden eğitim ve öğretimi etkileyen en önemli unsur olduğunu, bu etkinin kuşaklar üzerinde etkisini göstereceğini, ders kitaplarının çocuğa ilk kez güzeli göstermek ve estetik olguyu aşlamak açısından da son derece önemli tesirleri olduğunu; iyi tasarlanmış, kaliteli malzemeyle hazırlanmış ve kaliteli bir baskı niteliğine sahip ders kitaplarıyla eğitimin daha da hızlanacağını savunmuştur. Ders kitaplarının daha özenli ve dikkatli yayımlanması açısından Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde oluşacak yazarlardan, eğitimcilerden, pedagoğlardan, grafik tasarımcılardan, illüstratörlerden ve yayıncılardan seçilmiş bir otoritenin ortaya konulmasında büyük yararlar olacağı inancında olduğunu belirtmiştir.

İçmeli (1996) Türkiye’de İlköğretim Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İllüstrasyon Sorunları” adlı makalesinde aşağıdaki görüşlerini aktarmıştır:

Yurdumuzda ilköğretim alanında yayınlanan ders kitaplarının fiziksel yapısının, tasarımının, illüstrasyonlarının gelişmiş ülkelerdeki ders kitaplarının gerisinde olduğunu görürüz. Bu da çocuğun veya gencin kitaba karşı duyduğu ilgiyi ve saygıyı azaltmakta, ayrıca zaman ve malzeme israfına sebep olmaktadır.

Kitap tasarımı; iyi bir kitabın oluşumunda yadsınamayacak kadar önem taşır. Bu yönden ilköğretim kitaplarını gözden geçirdiğimizde küçümsenemeyecek kadar hatalar ortaya çıkmaktadır. Yazı karakterleri ve puntoları yanlış seçilmekte, harf, kelime ve satır aralıkları, yazı bloklarının etrafındaki boşluklar yanlış ele alınmaktadır. Başlık, alt başlık ve metin düzenlemelerinde hiçbir görsel endişeye yer verilmemektedir. Sayfa düzenlemelerinin yanlış yapılması, puntoların okuyanın yaşına göre düşünülmemesi okuma aksaklığını getirmekte; dolayısıyla öğrenme zorluğuna sebep olmaktadır. İllüstrasyonların, fotoğrafların, şekillerin ve metinlerin üst üste, yan yana, gelişigüzel konması da sıkıntı yaratmakta ve kitabı sevimsiz hale sokmaktadır.

İlköğretim ders kitaplarında yer alan illüstrasyonlar genellikle desen hatalarıyla doludur. Bu kitaplarda figürler kuru, sevimsiz, espriden uzak çizilmişlerdir; çoğu özgün değildir. Nitekim yabancı kitapların illüstrasyonlarından yararlandığı, fotokopi yoluyla kopya edildikleri sık sık görülmektedir. İllüstrasyonlarda çok fazla renk kullanımı, renklerin yan yana getirilmesindeki görsel yanlışlıklar, siyah beyaz değerlerin hesaba katılmaması, kapladığı alanlardaki oran hataları kitapların görünümüne olumsuz yönde etki etmektedir.

Ağdemir (1996) “Ders Kitaplarının Tasarım İçerik ve Üretim Uygulamaları” adlı bildirisinde: Bakanlıkça duyurusu yapılan bazı ders kitaplarında, örneklerinin dışında yapılan baskılarında aranan niteliklere uyulmadığını, baskılarının açık, net ve anlaşılır olmadığını, bazı yanlışlıkların yapıldığını, ders kitaplarının tasarım ve içerik uygulamalarında, taraflar arasında dayanışma ve işbirliğinin sağlanmadığını belirtmiştir.

Becer (1996) “*Bir Kitabın Grafik Tasarımı: Armonik Kurallar, Değerlendirme Yöntemleri ve Değişen Koşullar*” isimli makalesinde ülkemizde yayımlanan eğitici kitapların, kullanılan kağıt ve baskı tekniği açısından önceki yıllara göre daha özenli olduğunu, ancak aynı özenin birçok kitabın tasarımında hala gösterilmediğini, gerek

sayfa düzeninde, gerekse tipografik ve illüstratif unsurların seçiminde rastlantısal ve gelişigüzel bir yaklaşımın egemen olduğunu belirtmiştir.

Pekmezci (1996) “İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Etkileri” adlı makalesinde ders kitaplarının resimleme ya da resimleme adına yapılan çalışmalar açısından incelendiğinde şu görüşlerin ortaya çıktığını belirtmiştir:

İlköğretim ders kitaplarında resimleme adına yapılanların çoğunlukla dekoratif, çeşni niyetiyle ve tamamen metinlere yardımcı öge olarak kullanıldığı, resimle anlatımın başlı başına zengin bir anlatım dünyası olduğu düşüncesine rağmen görsel algının özgür rolünün geri planda kaldığı, “görme sözcüklerden önce gelmiştir”(J. Berger-Görme Biçimleri) yaklaşımının göz ardı edildiği görülmektedir.

Resim-metin ilişkisinde resmin ayrı bir dünya, metnin ayrı bir dünya mantığı ile birbirlerinden kopuk ve belli kalıplar içinde düşünülmekte, resmin metinle ya da şiirle bütünleşmesine izin verilmemektedir. Oysa çocuk resmin içinde yazı, yazının içinde resim zenginliğinden –resimle yazının bütünleşmesinden- büyük haz alır. Resim- yazı kopukluğunda ilgisi dağılır; resmin görsel algıdaki önemli etkinliği yeterli uyarıcılığı yapamaz.

Kitaplardaki metinlerin seçiminde çocukların yaşları, algı düzeyleri hesap edilirken ve altında yetkin yazar, şair ve düşünürlerin eserlerinden seçmeler alınırken, sır resimleme adına yapılanlara gelince çocuk taklidi yaparak resim yapan resimlemecilerin insafına sığmıldığı görülmektedir.

Kaya (1996) “İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları” isimli makalesinde şu sorunlara dikkat çekmiştir:

İlköğretim ders kitaplarının kapakları Türk standartları Enstitüsü’nce belirlenen Kitap Standartlarında açıklandığı gibi en çok 150 gramlık kartona basılmaktadır. 150 gramlık karton ilköğretim kitabı için ince ve dayanıksızdır. Özellikle ilköğretim çağındaki hareketli, kitapla yeni karşılaşmış çocukların durumu göz önüne alındığında, bu tür kapakların çabucak yıpranacağı bir gerçektir. Bu durum öğretmenler ve veliler tarafından da bilindiğinden kapaklar korumak amacıyla kaplanmaktadır. Renkli kap

kağıdından dolayı kapak tasarımları zor görünmekte, bu yüzden kapak tasarımları çoğu zaman önemsenmemektedir.

Sayfa düzeninde başlıklar ve metnin düzenlenmesini tasarımcının yapmaması nedeniyle, gereğinden fazla değişik karakterde başlık çeşidiyle, algılama zorluğu yaratılmıştır. İlköğretim ders kitaplarının pek çoğundaki tipografinin yerinde kullanılmayışının yarttığı karmaşaya bir de işlevsiz, okumayı daha da güçleştiren renkli çerçeveli zeminler eklenince ortaya tam bir görsel karmaşa çıkmaktadır.

Neredeyse her yıl değişebilen toplam 20-30 milyonun üstündeki basıma ulaşılan bu dev alanda nitelikli, iyi resimlenmiş, sayfa düzeni yetkin bir grafik tasarımcısının elinden çıkmış ve özenle basılmış kitap örneği son yıllarda yoktur. Yayınevlerinin görüne amacı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun bu konudaki koşullarını (ki bu koşullar iyi kitap yapmak için yeterli değildir. Çünkü bu kurul içinde grafik tasarım, resimleme ve üretim konusunda uzman yoktur.) “en ucuza nasıl yerine getiririm” endişesidir.

1.3. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de ilköğretim okulları ilk kademede okutulan ders kitaplarının görsel donanımlarındaki sorunların ve eksikliklerin belirlenmesidir.

Araştırmanın bu temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim ilk üç sınıfında okutulan ders kitapları resimlemeleri öğrencilerin hedef davranışları kazanması için gerekli desteği sağlayabilmekte midir?
2. İlköğretim ilk üç sınıfında okutulan ders kitaplarının diğer görsel donanımları (fotoğraf, grafik, baskı vb.) öğrencilerin hedef davranışları kazanması için gerekli desteği sağlayabilmekte midir?

1.4. Önem

Bu araştırma ile ilköğretim ilk kademede okutulan ders kitaplarının görsel donanımlarındaki sorunların ve eksikliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenmiş olan bu amaç doğrultusunda bu araştırmanın önemi: İlköğretim ilk kademede okutulan ders kitaplarının öğelerinden ikinci planda görülen görsel donanımlarındaki

yetersizliklerin ortaya konulmasıdır. Bu konudaki bulguların yeni hazırlanacak ilköğretim ders kitaplarında öğrencilerin görsel gereksinimlerinin önemszenmesinde yararlanılabilecek bir kaynak olmasıdır.

Bu araştırma ile elde edilen bulguların yeni hazırlanacak ilköğretim ilk kademedede okutulan ders kitaplarının öğrencilerin görsel gereksinmelerinin daha çok önemszenmesine ve bu konudaki önemli eksikliklerin giderilmesine yardımcı olması umulmaktadır.

1.5. Sayıtlılar

Bu araştırmada iki temel sayıtlıdan hareket edildi. Bunlardan birincisi ilköğretim ilk kademedede okutulan ders kitaplarının, çocukların kitapla, yani okuma davranışıyla ilk tanıştığı yıllarda ona okumayı sevdirecek, okuduğunu en kolay ve kalıcı bir şekilde anlamasını sağlayacak, görsel açıdan gerekli niteliklerle zenginleştirilmiş olması gerektiği; ikincisi ise söz konusu ders kitaplarının öğrencilerde istendik davranışları oluşturacak yeterlilikte olmadığı, bu yetersizlikte en büyük payı görsel unsurlar ve bunların içinde resimlemelerin aldığıdır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma Türkiye’de ilköğretim ilk kademedede 1., 2., 3. sınıflarda okutulan Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi ders kitaplarıyla ve Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan Matematik, Okuma ve Etkinlik ders kitaplarıyla sınırlıdır.
2. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Bursa ve Niğde il merkezlerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin; “ders kitaplarının görsel niteliklerinin öğrenci üzerindeki etkisi” konusundaki görüşleri ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği bölümünde görev yapan uzmanların; “ders kitaplarının görsel donanımları” konusundaki görüşleri ile sınırlıdır (Bknz. Ek-3).

1.7. Tanımlar

Ders kitabı: Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eseri ifade etmektedir.

Görsel tasarımcı: Resim veya grafik alanında lisans veya lisans üstü düzeyde öğrenim görmüş ya da en az beş yıl ders kitabı ile diğer kitap ve eğitim araçlarını resimlediğini belgelendiren kişiyi tanımlamaktadır.

Alan uzmanı: Kitap ve kitap resimlemeleri ile ilgili alanda bir yüksek öğretim kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce bilimsel çalışmalar gerçekleştirmiş kişileri tanımlamaktadır.

İkinci Bölüm

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile verilerin toplanması ve toplanan verilerin çözümlenmesinde yararlanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının görsel donanımlarındaki sorunların ve eksikliklerin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde sınıf öğretmenlerinin okuttukları ders kitaplarındaki resimlemelerin öğrencilerin eğitim - öğretimine olan etkisi üzerine genel görüşleri araştırma anketi uygulanarak alınmış ve ilköğretim ilk kademe 1., 2., 3. sınıf Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik ders kitapları görsel tasarım uzmanlarına uygulanan bir araştırma anketi ile incelenmiş, barındırdıkları görsel yetersizlikler saptanmıştır.

2.2. Evren

Bu araştırmanın evrenini 2004 – 2005 öğretim yılında Niğde ile Bursa ilinde görev yapan sınıf öğretmenleri, Niğde Üniversitesi'in eğitim fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan uzmanlar ile Türkiye'de ilköğretim ilk kademedeki, Almanya'da ilk üç sınıfta okutulan ders kitapları oluşturmuştur.

2.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Türkiye'de ilköğretim 1., 2., 3. sınıflarda okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Matematik derslerinden herbirine ait 3 olmak üzere toplam 9 kitap, Almanya'da 1.,2., 3. sınıflarda okutulan Matematik, Okuma, Etkinlik derslerine ait olmak üzere toplam 3 kitap oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için gerekli verilerin toplanmasında “ İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerini Belirleme Anketi ” ile uzmanlara uygulanan “İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır (Bkz. Ek 2 ve Ek 3).

Her iki anketin geliştirilmesinde öncelikle eğitim fakültelerinin Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi derslerinde okutulan kitapların ders kitabı inceleme ölçeklerinden yararlanılarak ders kitabı incelerken dikkate alınacak kriterler belirlenmiştir. Daha sonra bu kriterler ders kitaplarının görsel açıdan barındırması gereken niteliklerin mevcut durumunu saptamaya yönelik önermelere dönüştürülmüştür. Bu maddelerden tez danışmanının da yardımıyla anket taslakları hazırlanmıştır. Hazırlanan anketler Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesinde İlköğretim bölümünde çalışan üç öğretim üyesi ile resim-iş eğitimi alanında çalışan üç öğretim üyesinin incelemesine sunulmuştur (Bkz. Ek 4). İncelemeler sonucunda uzman öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda taslak ankette gerekli değişiklikler yapılarak ankete son şekli verilmiştir.

Hazırlanmış olan İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerini Belirleme Anketi iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm sınıf öğretmenlerinin kişisel özellikleriyle ilgili bilgileri toplamaya dönük beş soruyu içermektedir. İkinci bölüm, sınıf öğretmenlerinin okuttukları ders kitaplarının görsel donanımları ve bu donanımların öğrenci üzerine etkileri konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan on maddeyi içermektedir. Hazırlanan İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi ise kitabın görsel özelliklerinin uzmanlar tarafından belirlenmesini amaçlayan on beş maddeyi içermektedir. Anketler üçlü likert tipi ölçek biçiminde düzenlenmiştir.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Anketlerin kapsadığı bilgiler bilgisayar ortamına aktarılarak çözümlenmiştir. Toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS (Statistical Package For The Social Sciences) bilgisayar programı kullanılmıştır. Çözümlemelerde istatistiksel teknik olarak sayı ve yüzde dağılımından yararlanılmıştır.

Üçüncü Bölüm

BULGULAR VE YORUMLARI

İlköğretim okulları ilk kademe ders kitaplarının görsel donanımlarındaki, ağırlıklı olarak resimlemelerindeki sorunların ve eksikliklerin belirlenmesinin amaçlandığı araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına dönük soruların çözümü için toplanan verilerin istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

İlk olarak Türkiye’de ilköğretim ilk üç sınıfta okutulan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi kitaplarındaki görsel donanımların durumunu saptamaya yönelik dokuz uzmanın görüşlerinin alındığı anketin bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

Daha sonra aynı uzman grubunun Almanya’da okutulan, ilk üç sınıftan seçilmiş üç ders kitabı için cevapladıkları aynı anketin bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

Son olarak sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı anketin bulgu ve yorumları sunulmuştur.

3.1. Uzmanların Türkiye’de Okutulan İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Görüşleri:

Araştırmada yanıtı aranan soru uzmanların Türkiye’de ilköğretim ilk üç sınıfta okutulan ders kitaplarındaki görsel donanımlar ile ilgili görüşleridir.

Ders kitaplarındaki görsel donanımları belirlemek için on beş ayrı önerme uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların önermelere verdikleri yanıtlar istatistiksel yöntemler ile çözümlenmiştir. Çözümleme sonunda elde edilen değerler aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir.

Çizelge 1
Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(1) Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun resimlerle desteklenmiştir.	3	33,3	5	55,6	1	11,1	9	100
(2) Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun fotoğraflarla desteklenmiştir	1	11,1	2	22,2	6	66,1	9	100

Çizelge 1’de görüldüğü gibi ilk olarak uzmanların “*Ders kitaplarındaki metinler öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun resimlerle desteklenmiştir*” önermesiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanların % 33,3’ü bu önermeye “*evet*”, %55,6’sı “*kısmen*”, %11,1’i ise “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme uzmanların %66,7’sinin ders kitaplarındaki resimlerin yeterince öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun nitelikler taşımadığı görüşünde olduğunu göstermiştir.

Çizelge 1’de ikinci olarak uzmanların “*Ders kitaplarındaki metinler öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun fotoğraflarla desteklenmiştir*” önermesiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanların %11,1’i bu önermeye “*evet*”, %22,2’si “*kısmen*”, %66,1’i “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların %89,3’nün ders kitaplarındaki fotoğrafların yeterince öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun nitelikler taşımadığı görüşünde olduğunu göstermiştir.

Çizelge 2
Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Metin ile İlişkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(3) Metinlere bağlı resim ve fotoğraflar, metinde iletilen düşüncüyü destekler niteliktedir.	3	33,3	6	66,7	0	00,0	9	100

Çizelge 2’de görüldüğü gibi üçüncü olarak uzmanların “Metinlere bağlı resim ve fotoğraflar metinde iletilen düşünceyi destekler niteliktedir” önermesiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanların %33,3’ü bu önermeye “evet”, %66,7’si “kısmen” cevabını vermiş, hiçbiri “hayır” yanıtını işaretlememiştir. Bu önerme ders kitaplarındaki metinlere bağlı resim ve fotoğrafların metinde iletilen düşünceyi destekleme açısından yeterli olmadığını göstermiştir.

Çizelge 3
Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim, Fotoğraf, Grafik vb. Unsurların Çocukların Öğrenmesine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(4) Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir	2	22,2	4	44,4	3	33,3	9	100
(5) Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir	2	22,2	3	33,3	4	44,4	9	100
(6) Kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır	5	55,6	2	22,2	2	22,2	9	100

Çizelge 3’te görüldüğü gibi “Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir” önermesine uzmanların %22,2’si “evet”, %44,4’ü “kısmen”, %33,3’ü de “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların %77,7’si kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurların, konuların kalıcı şekilde öğrenilmesi konusunda yeterli olmadığı görüşündedir.

Yine çizelge 3’te görüldüğü gibi “Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir” önermesine uzmanların %22,2’si “evet”, %33,3’ü “kısmen”, %44,4’ü ise “hayır”

yanıtını vermişlerdir. Bu önerme uzmanların % 77,7'sinin kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurların soyut kavramların anlaşılmasında yeteri kadar etkili olmadığı görüşünde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Çizelge 3'te görülen altıncı önerme; *“Kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır”* önermesidir. Uzmanların %55,6'sı bu önermeye *“evet”*, %22,2'si *“kısmen”*, %22,2'si *“hayır”* yanıtını vermişlerdir. Bu önermenin sonuçlarına göre uzmanların %55,6'sı yani büyük çoğunluğu resimlemeleri sayı bakımından yeterli bulmaktadır.

Çizelge 4
Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin, Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(7) Kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek, metni okuma hissi uyandıracak niteliktedir.	1	11,1	3	33,3	5	55,6	9	100

Çizelge 4'te görüldüğü gibi uzmanlara görüşlerinin sorulduğu yedinci önerme *“Kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek, metni okuma hissi uyandıracak niteliktedir”* önermesidir. Uzmanların %11,1'i bu önermeye *“evet”*, %33,3'ü *“kısmen”*, %55,6'sı ise *“hayır”* yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların %83,9'u kitaplardaki resimlemelerin öğrencilerin ilgisini yeteri kadar çekecek niteliklere sahip olmadığı görüşündedir.

Çizelge 5
Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Büyüklüğünün Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(8) Kitaplardaki resimlemelerin büyüklüğü çocuğun öğrenme düzeyine uygundur.	6	66,6	3	33,3	0	00,0	9	100

Çizelge 5’te uzmanların “*Kitaplardaki resimlemelerin büyüklüğü çocuğun öğrenme düzeyine uygundur*” önermesiyle ilgili görüşleri verilmiştir. Uzmanların %66,6’sı bu önermeye “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğu kitaplardaki resimlemelerin büyüklük açısından öğrencilerin öğrenme düzeyine yeterince uygunluk gösterdiği görüşündedir.

Çizelge 6

Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Netliği Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(9) Kitaplardaki resimler ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	2	22,2	4	44,4	3	33,3	9	100
(10) Kitaplardaki fotoğraflar ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	1	11,1	3	33,3	3	33,3	9	100

Çizelge 6’da görüldüğü gibi uzmanlara görüşlerinin sorulduğu dokuzuncu önerme “*Kitaplardaki resimler ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir*” önermesidir. Uzmanların %22,2’si bu önermeye “*evet*”, %44,4’ü “*kısmen*”, %33,3’ü ise “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Uzmanların %77,7’sinin kitaplardaki resimlerin yeteri kadar net olmadığı görüşünde olduğunu görüyoruz.

Onuncu önerme ise “*Kitaplardaki fotoğraflar ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir*” önermesidir. Bu önermeye uzmanların %11,1’i “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*”, %33,32’ü ise “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlardan uzmanların kitaplardaki fotoğrafları yeteri kadar net bulmadığını görüyoruz.

Çizelge 7

Örneklemdaki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Renklerinin Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(11) Kitap resimlemelerindeki renklerin çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır.	2	22,2	1	11,1	6	66,7	9	100

Çizelge 7’de görülen “*Kitap resimlemelerindeki renklerin çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır*” önermesine uzmanların %22,2’si “*evet*”, %11,1’i

“kısmen”, %66,7’si “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlardan uzmanların büyük çoğunluğunun kitap resimlemelerindeki renklerin yeterince ilgi çekecek çeşit ve canlılıkta olmadığı görüşünde olduğunu anlıyoruz.

Çizelge 8

Örneklemedeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim Alt Yazıları Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(12) Kitaplardaki resim alt yazıları resimleri açıklayıcı niteliktedir.	5	55,6	2	22,2	2	22,2	9	100

Çizelge 8’de görüldüğü gibi on ikinci önerme “*Kitaplardaki resim alt yazıları resimleri açıklayıcı niteliktedir*” önermesidir. Uzmanların %55,6’sı bu önermeye “evet”, %22,2’si “kısmen”, % 22,2’si de “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğu resim alt yazılarının metinleri yeteri kadar aydınlattığı görüşündedir.

Çizelge 9

Örneklemedeki Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğa Ulaşması Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(13) Kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir.	1	11,1	1	11,1	7	77,8	9	100
(14) Kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi durumundadır.	3	33,3	6	66,7	0	00,0	9	100
(15) Resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte anlaşılır durumdadır.	0	00,0	2	22,2	7	77,8	9	100

Çizelge 9’da görülen on üçüncü önerme “*Kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir*” önermesidir. Bu önermeye uzmanların %11,1’i “evet”, %11,1’i “kısmen”, %77,8’i “hayır” yanıtını

vermişlerdir. Buna göre uzmanların büyük çoğunluğu kitaplardaki resimlemelerin öğrencilerin hayal dünyasını harekete geçirecek nitelikte olmadığı görüşündedir.

On dördüncü önerme “*Kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi durumundadır*” önermesidir. Uzmanların %33,3’ü bu önermeye “*evet*”, %66,7’si “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğunun bu görüşe katılmadığını görüyoruz.

On beşinci önerme ise “*Resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte anlaşılır durumdadır*” önermesidir. Bu önermeye uzmanların %22,2’si “*kısmen*”, %77,8’i “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Bu verilerden uzmanların büyük çoğunluğunun kitap resimlemelerinin çocuğun yeni fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak yeterlikte olmadığı görüşünde olduğunu görüyoruz.

3.2. Uzmanların Almanya’da İlk Üç Sınıfta Okutulan Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Görüşleri:

Araştırmada yanıtı aranan soru uzmanların Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan ders kitaplarındaki görsel donanımlar ile ilgili görüşleridir. Bunu belirlemek için uzmanların görüşlerini belirleyen on beş ayrı önermeye verdikleri yanıtlar çözümlenmiştir. Çözümleme sonunda elde edilen değerler aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir.

Çizelge 10

Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(1) Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun resimlerle desteklenmiştir.	8	88,9	1	11,1	0	00,0	9	100
(2) Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun fotoğraflarla desteklenmiştir	8	88,9	1	11,1	0	00,0	9	100

Çizelge 10’da görüldüğü gibi ilk olarak uzmanların “*Ders kitaplarındaki metinler öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun resimlerle desteklenmiştir*” önermesiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanların %88,9’u bu önermeye “*evet*”, %11,1’i “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme uzmanların büyük çoğunluğunun Almanya’da okutulan ders kitaplarındaki resimlerin yeterince öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun nitelikler taşıdığı görüşünde olduğunu göstermiştir.

Çizelge 11

Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Metin ile İlişkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(3) Metinlere bağlı resim ve fotoğraflar, metinde iletilen düşünceyi destekler niteliktedir.	7	77,8	2	22,2	0	00,0	9	100

Çizelge 11’de görüldüğü gibi üçüncü olarak uzmanların “*Metinlere bağlı resim ve fotoğraflar metinde iletilen düşünceyi destekler niteliktedir*” önermesiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanların %77,8’i bu önermeye “*evet*”, %22,2’si “*kısmen*” cevabını vermiş, hiçbiri “*hayır*” yanıtını işaretlememiştir. Bu önerme uzmanların Almanya’da okutulan ders kitaplarındaki metinlere bağlı resim ve fotoğrafların metinde iletilen düşünceyi destekleme açısından yeterli olduğu görüşünde olduğunu göstermiştir.

Çizelge 12

Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim, Fotoğraf, Grafik vb. Unsurların Çocukların Öğrenmesine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(4) Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir	6	66,7	3	33,3	0	00,0	9	100
(5) Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir	6	66,7	3	33,3	0	00,0	9	100
(6) Kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır	9	100,0	0	00,0	0	00,0	9	100

Çizelge 12’de görüldüğü gibi “*Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir*” önermesine uzmanların %66,7’si “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğu Almanya’da okutulan ders kitaplarındaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurların, konuların kalıcı şekilde öğrenilmesi konusunda yeterli olduğu görüşündedir.

Yine çizelge 12’de görüldüğü gibi “*Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir*” önermesine uzmanların %66,7’si “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu önerme uzmanların büyük çoğunluğunun Almanya’da okutulan kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurların soyut kavramların anlaşılmasında yeteri kadar etkili olduğu görüşünde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Çizelge 12’de görülen altıncı önerme; “*Kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır*” önermesidir. Uzmanların %100’ü bu önermeye “*evet*” yanıtını vermişlerdir. Bu verilere göre uzmanların tamamı resimlemeleri sayı bakımından yeterli bulmaktadır.

Çizelge 13

Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin, Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(7) Kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek, metni okuma hissi uyandıracak niteliktedir.	9	100,0	0	00,0	0	00,0	9	100

Çizelge 13’te görüldüğü gibi uzmanlara görüşlerinin sorulduğu yedinci önerme “*Kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek, metni okuma hissi uyandıracak niteliktedir*” önermesidir. Uzmanların %100’ü bu önermeye “*evet*” yanıtını vermişlerdir. Buna göre uzmanların tamamı Almanya’da okutulan kitaplardaki resimlemelerin öğrencilerin ilgisini yeteri kadar çekecek niteliklere sahip olduğu görüşündedir.

Çizelge 14

**Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin
Büyükliğünün Çocuk İçin Uygunluğu Konusundaki Görüşleri**

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(8) Kitaplardaki resimlemelerin büyüklüğü çocuğun öğrenme düzeyine uygundur.	7	77,8	2	22,2	0	00,0	9	100

Çizelge 14’te uzmanların “*Kitaplardaki resimlemelerin büyüklüğü çocuğun öğrenme düzeyine uygundur*” önermesiyle ilgili görüşleri verilmiştir. Uzmanların %77,8’i bu önermeye “*evet*”, %22,2’si “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğu Almanya’da okutulan kitaplardaki resimlemelerin büyüklük açısından öğrencilerin öğrenme düzeyine yeterince uygunluk gösterdiği görüşündedir.

Çizelge 15

**Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin ve
Fotoğrafların Netliği Konusundaki Görüşleri**

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(9) Kitaplardaki resimler ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	9	100,0	0	00,0	0	00,0	9	100
(10) Kitaplardaki fotoğraflar ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	9	100,0	0	00,0	0	00,0	9	100

Çizelge 15’de görüldüğü gibi uzmanlara görüşlerinin sorulduğu dokuzuncu önerme “*Kitaplardaki resimler ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir*” önermesidir. Uzmanların %100’ü bu önermeye “*evet*” yanıtını vermiştir. Uzmanların tamamının Almanya’da okutulan kitaplardaki resimlerin yeteri kadar net olduğu görüşünde olduğunu görüyoruz.

Onuncu önerme ise “*Kitaplardaki fotoğraflar ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir*” önermesidir. Bu önermeye de uzmanların yine %100’ü “*evet*” yanıtını vermiştir. Bu sonuçlardan uzmanların Almanya’da okutulan kitaplardaki fotoğrafların yeteri kadar net olduğu görüşünde olduğunu görüyoruz.

Çizelge 16

Örneklemden Uzmanların Türkiye’de Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Renklerinin Çocukların İlgisine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(11) Kitap resimlemelerindeki renklerin çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır.	9	100,0	0	00,0	0	00,0	9	100

Çizelge 16’da görülen “*Kitap resimlemelerindeki renklerin çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır*” önermesine uzmanların %100’ü “*evet*” yanıtını vermiştir. Buna göre uzmanların tamamının Almanya’da okutulan kitapların resimlemelerindeki renklerin yeterince ilgi çekecek çeşit ve canlılıkta olduğu görüşünde olduklarını görüyoruz.

Çizelge 17

Örneklemden Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resim Alt Yazıları Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(12) Kitaplardaki resim alt yazıları resimleri açıklayıcı niteliktedir.	6	66,7	3	33,3	0	00,0	9	100

Çizelge 17’de görüldüğü gibi on ikinci önerme “*Kitaplardaki resim alt yazıları resimleri açıklayıcı niteliktedir*” önermesidir. Uzmanların %66,7’si bu önermeye “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlara göre uzmanların büyük

çoğunluğu Almanya’da okutulan kitaplardaki resim alt yazılarının metinleri yeteri kadar aydınlattığı görüşündedir.

Çizelge 18’de görülen on üçüncü önerme “*Kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir*” önermesidir. Bu önermeye uzmanların %66,7’si “*evet*”, %33,3’ü “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir. Buna göre uzmanların büyük çoğunluğu Almanya’da okutulan kitaplardaki resimlemelerin öğrencilerin hayal dünyasını harekete geçirecek nitelikte olduğu görüşündedir.

Çizelge 18
Örneklemdaki Uzmanların Almanya’da Okutulan Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğa Ulaşması Konusundaki Görüşleri

Önerme	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(13) Kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir.	6	66,7	3	33,3	0	00,0	9	100
(14) Kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi durumundadır.	2	22,2	4	44,4	3	33,3	9	100
(15) Resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte anlaşılır durumdadır.	6	66,7	3	33,3	0	00,0	9	100

On dördüncü önerme “*Kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi durumundadır*” önermesidir. Uzmanların %22,2’si bu önermeye “*evet*”, %44,4’ü “*kısmen*”, %33,3’ü ise “*hayır*” yanıtını vermişlerdir. Sonuçlara göre uzmanların büyük çoğunluğunun bu görüşe katılmadığını görüyoruz.

On beşinci önerme ise “*Resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte anlaşılır durumdadır*” önermesidir. Bu önermeye uzmanların %66,7’si “*evet*”, %33,3’ü ise “*kısmen*” yanıtını vermişlerdir.

Bu verilerden uzmanların büyük çoğunluğunun Almanya’da okutulan kitap resimlemelerinin çocuğun yeni fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak yeterlikte olduğu görüşünde olduğunu görüyoruz.

3.3. Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri:

Araştırmanın örneklemindeki sınıf öğretmenlerinin kişisel özellikleri ile bilgiler aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir.

Çizelge 19
Örneklemdaki Öğretmenlerin Görev Yaptıkları İller

İller	Bursa		Niğde		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Öğretmenler	10	25,0	30	75,0	40	100

Çizelge 19’da görüldüğü gibi örnekleme giren sınıf öğretmenlerinin buldukları şehir bakımından % 75’i Niğde ili , % 25’i ise Bursa ilinden seçilmiştir.

Çizelge 20
Örneklemdaki Öğretmenlerin Cinsiyetleri

Cinsiyet	Kadın		Erkek		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Öğretmenler	16	40,0	24	60,0	40	100

Çizelge 20’de görüldüğü gibi örnekleme giren sınıf öğretmenlerinin % 40’ı kadınlardan, %60’ı da erkeklerden oluşmaktadır.

Çizelge 21
Örneklemdaki Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Süreleri

Hizmet Süreleri	1-5 Yıl		6-10 Yıl		11-15 Yıl		16-20 Yıl		21 Yıl ve Üstü		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğretmenler	8	20,0	22	55,0	6	15,0	1	2,5	3	7,5	40	100

Çizelge 21’de verildiği gibi meslekteki hizmet süresi bakımından öğretmenlerin % 20’si 1 – 5 yıl arası , % 55’i 6 – 10 yıl arası , % 15’i 11 – 15 yıl arası, % 2,5’inin 16-20 yıl arası, % 7,5’inin ise 21 yıl ve üstü arasında hizmet süresine sahip olduklarını görmekteyiz. Buna göre örneklemdaki öğretmenlerin büyük bir bölümü 6 – 10 yıl hizmet süresi ve meslek deneyimine sahip öğretmenlerdir.

Çizelge 22
Örneklemdaki Öğretmenlerin 2004-2005 Yılında Öğretmenliğini Yaptığı Sınıflar

Sınıflar	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf		5. Sınıf		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğretmenler	10	25,0	7	17,5	9	22,5	4	10,0	10	25,0	40	100

Çizelge 22’de görüldüğü gibi öğretimi yapılan sınıf bakımından ise oranlar şöyledir: 1.sınıfı okutan öğretmenler % 25, 2.sınıfı okutan öğretmenler % 17,5, 3.sınıfı okutan öğretmenler % 22,5, 4.sınıfı okutan öğretmenler % 10,0 5.sınıfı okutan öğretmenler % 25’lik oranı oluşturmaktadır.

Çizelge 23
Örneklemdaki Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullar

Bitirilen Okullar	İlköğretmen Okulu		Eğitim Enstitüsü		Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğrt.)		Diğer		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğretmenler	0	00,0	2	5,0	17	42,5	21	52,5	40	100

Çizelge 23’te görüldüğü gibi en son bitirdikleri okul bakımından örneklemdaki öğretmenlerin %5’inin Eğitim Enstitüsünü , %42,5’inin Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü , %52,5’inin ise çeşitli yüksek öğretim programlarını bitirmiş oldukları görülmektedir.

3.4. Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar ile İlgili Genel Görüşleri:

Araştırmada yanıtı aranan soru sınıf öğretmenlerinin okuttukları ders kitaplarındaki görsel donanımlar ile ilgili görüşleridir. Bunu belirlemek için öğretmenlerin görüş ve öğrenciler üzerindeki gözlemlerini belirleyen on ayrı önermeye verdikleri yanıtlar çözümlenmiştir. Çözümleme sonunda elde edilen değerler aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 24

Örneklemdaki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Resimlemelerin ve Fotoğrafların Metinleri Aydınlatmadaki Yeterliliği Konusundaki Görüşleri

Önermeler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(1) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler metinleri aydınlatıcı niteliktedir	16	40,0	22	55,0	3	10,0	40	100
(2) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki fotoğraflar metinleri aydınlatıcı niteliktedir	16	40,0	22	55,0	3	10,0	40	100

Çizelge 24’de görüldüğü gibi, ilk olarak sınıf öğretmenlerinin “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler metinleri aydınlatıcı niteliktedir*” önermesi ile ilgili görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin %40’ı bu önermeye “hiç” katılmadıklarını, %55’i “biraz”, %5’i “tamamen” katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilerden sınıf öğretmenlerinin %95’inin kitaplardaki resimlerin metinleri yeteri kadar aydınlatmadığı görüşünde oldukları görülmektedir.

Çizelge 24’de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşlerinin sorulduğu ikinci önerme “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki fotoğraflar metinleri aydınlatıcı niteliktedir*” önermesidir. Öğretmenlerin yine %40’ı bu önermeye “hiç” katılmadıklarını, %55’i “biraz”, %5’i “tamamen” katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilerden sınıf

öğretmenlerinin %95'inin kitaplardaki fotoğrafların metinleri yeteri kadar aydınlatmadığı görüşünde oldukları görülmektedir.

Çizelge 25

Örneklemedeki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Şekil, Resim, Fotoğraf vb. Unsurların Çocukların Öğrenmelerine Etkisi Konusundaki Görüşleri

Önerme	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(3) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir	14	35,0	22	55,0	2	10,0	40	100
(4) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir	14	35,0	22	55,0	2	10,0	40	100
(5) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır	21	52,5	16	40,0	3	7,5	40	100

Çizelge 25’de görüldüğü gibi öğretmenlere görüşleri sorulan üçüncü önerme “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir*” önermesidir. Bu önermeye öğretmenlerin %35’i “hiç” katılmadıklarını, %55’i “biraz” katıldıklarını, %10’u “tamamen” katıldıklarını belirtmiştir. Bu önerme öğretmenlerin okuttukları kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurları çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak yeterlikte bulmadıklarını göstermiştir.

Çizelge 25’de görüldüğü gibi öğretmenlerin “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir*” önermesi ile ilgili görüşleri alınmıştır. Bu önermeye

öğretmenlerin %35'i "hiç" katılmadıklarını, %55'i "biraz" katıldıklarını, %10'u "tamamen" katıldıklarını belirtmiştir. Bu önerme öğretmenlerin okuttukları kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurları çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak yeterlikte bulmadıklarını göstermiştir.

Yine çizelge 25'de görüldüğü gibi "Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır" önermesine öğretmenlerin %52,5'i "hiç" katılmadıklarını, %40'ı "biraz" katıldıklarını, %7,5'i "tamamen" katıldıklarını belirtmiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin %47,5'i resimlemelerin yer yer sık kullanıldığını, %52,5'i ise aksini, resimlemelerin görselliğin çok önemli olduğu ilköğretim ders kitaplarında sık kullanılmadığını, hatta yetersiz bile kaldığını belirtmiştir.

Çizelge 26

Örneklemedeki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Resimlemelerin ve Renklerin Çocuğun İlgisini Çekmedeki Yeterliliği Konusundaki Görüşleri

Önermeler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(6) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekmekte, metni okuma hissi uyandırmaktadır	12	30,0	24	60,0	4	10,0	40	100
(7) Bu resimlemelerdeki renkler çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır	13	35,0	20	50,0	5	15,0	40	100

Çizelge 26'da da görüldüğü gibi "Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekmekte, metni okuma hissi uyandırmaktadır" önermesine öğretmenlerin %30'u "hiç" katılmadıklarını, %60'ı "biraz" katıldıklarını, %10'u "tamamen" katıldıklarını belirtmiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin %90'ı ders kitaplarındaki resimlemelerin öğrencilerin ilgisini yeteri kadar çekmediğini, onlarda metni okuma hissi uyandırmadığını düşünmektedir.

Çizelge 26’da gösterilen ikinci önerme “*Bu resimlemelerdeki renkler, çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır*” önermesidir. Öğretmenlerin %35’i bu önermeye “hiç” katılmadıklarını, %50’si “biraz” %15’i “tamamen” katıldıklarını belirtmiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin %85’i kitap resimlemelerindeki renklerin, çocukların ilgisini çekmeleri açısından yeteri kadar canlı ve çeşitli olmadığı görüşündedirler.

Çizelge 27

Örneklemdaki Öğretmenlerin Ders Kitabındaki Resimlemelerin, Çocuğa Ulaşması Açısından Nitelikleri Konusundaki Görüşleri

Önerme	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
(8) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir.	21	52,5	17	42,5	2	5,0	40	100
(9) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi olmalıdır	28	70,0	11	27,5	1	2,5	40	100
(10) Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte düşündürücü olmalıdır.	1	2,5	1	2,5	38	95,0	40	100

Çizelge 27’de görülen birinci önerme “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayat dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir*” önermesidir. Öğretmenlerin %52.5’i bu önermeye “hiç” katılmadıklarını, %42.5’i “biraz” katıldıklarını, %5’i ise “tamamen” katıldıklarını belirtmiştir. Bu önermeye öğretmenlerin yarısından fazlası katılmamış, yarıya yakın oranı da biraz

katılarak ders kitaplarındaki resimlemelerin çocuğun hayal dünyasına hitap eden resimler olmadığı görüşünü desteklemişlerdir.

Çizelge 27’de görülen ikinci önerme “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi olmalıdır*” önermesidir. Bu maddeye öğretmenlerin %70’i “hiç”, katılmadıklarını, %27,5’i “biraz” katıldıklarını, %2,5’i “tamamen” katıldıklarını belirtmiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin %97,5’i ders kitaplarındaki resimlemelerin sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi olmaması gerektiği görüşündedir.

Çizelge 27’deki üçüncü önerme ise “*Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte düşündürücü olmalıdır*” önermesidir. Öğretmenlerin %2,5’i bu görüşe “hiç” katılmadıklarını, %2,5’i “biraz” katıldıklarını, %95’i “tamamen” katıldıklarını belirtmiştir. Bu verilere dayanarak öğretmenlerin %95’inin net bir şekilde, ders kitaplarındaki resimlemelerin, çocuğu farklı yeni fikirler üretmeye, onu düşünmeye teşvik edici niteliklerde olması görüşünde olduklarını görmekteyiz.

Dördüncü Bölüm

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sorunu, yöntemi ve bulguları özetlenerek, bu bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuca ve sorunun çözümüne yönelik önerilere yer verilmiştir.

4.1.Sonuç

Çocuğun yazıyla resmen tanıştığı bu ilk yıllarda öğretimi, okumayı sevmesi, çalışkan, üretken, yaratıcı, araştırmacı ve çözümleyici bir kişiliğe sahip olması açısından ders kitapları oldukça önemli bir göreve sahiptirler. Ders kitapları öğretmenden sonra çocuğu yönlendiren, eğiten en önemli kaynaklardır.

Çocuğun öğretim yaşantısının ilk yıllarında edindiği alışkanlık ve davranışlar onun tüm eğitim-öğretim hayatına yansiyacak etkiler oluşturduğundan ilköğretimin ilk yılları eğitim açısından en çok titizlik ve dikkat isteyen, en önemli öğrenim yıllarıdır. Bu nedenle ilköğretim ilk kademedeki okutulacak ders kitaplarının çocuğun gelişim dönemine uygun içeriğe sahip olması gerektiği kadar, algılamanın kolay ve hızlı olması, edinilen bilgilerin pekiştirilmesi için uygun ve etkili görsel unsurları da barındırması gerekmektedir. Ancak yapılan araştırmalar ilköğretim ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının görsel yönden gerekli nitelikler konusunda yetersiz olduğunu göstermiştir. Eğitim-öğretimin bu en önemli yıllarında öğretim amaçlarının gerçekleşebilmesi için ders kitaplarının ideal görsel niteliklerle donatılması gerekmektedir.

Bu araştırma ile ilköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının görsel donanımlarındaki, ağırlıklı olarak da resimlemelerindeki sorunların ve eksikliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama modeli ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ders kitaplarının eğitim-öğretimdeki yeri, sahip olmaları gereken fiziksel ve görsel özellikler açıklanmış, eksiklik ve yetersizlikleri uzman görüşlerine dayalı araştırılarak ve Almanya'da okutulan ders kitaplarından ideal örnekler verilerek yorumlar yapılmıştır.

Ayrıca sınıf öğretmenlerinin konu üzerine görüşlerini almak amacıyla hazırlanan bir anketin verilerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini Niğde ve Bursa illerinde görev yapan sınıf öğretmenleri, Türkiye’de ve Almanya’da okutulan ders kitapları oluşturmuştur. Örneklemine ise random örnekleme yöntemiyle seçilmiş değişik ilçe ilköğretim okullarında görev yapan 40 sınıf öğretmeni ile Türkiye’de ilköğretim ilk üç sınıfta okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik derslerine ait 9 kitap ve Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan Matematik, Okuma, Etkinlik derslerine ait 3 kitap oluşturmuştur. Anket aracılığı ile sınıf öğretmenlerinin ilköğretim ilk üç sınıfında okuttukları ders kitaplarının görsel özellikleri konusundaki görüşleri alınarak bazı yetersizlikler saptanmıştır. Uzmanlara uygulanan anket aracılığı ile söz konusu kitapların görsel açıdan mevcut durumları saptanmış, Türkiye’de okutulan ilköğretim ilk kademe ders kitaplarının görsel donanımlarındaki yetersizlikler ortaya konmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde “SPSS” (Statistical Package for the Social Sciences) bilgisayar programından yararlanılmış ve istatistiksel teknik olarak da sayı ve yüzdeler kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Türkiye’de ilköğretim ilk üç sınıfta okutulan ders kitaplarındaki:

- Metinler yeteri kadar öğrenmeyi kolaylaştırıcı, öğrencinin öğrenme, algılama düzeyine uygun resim ve fotoğraflarla desteklenmemiştir. Ancak Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplarda; resim ve fotoğraflar öğrencilerin verilen bilgiyi öğrenmesini kolaylaştırıcı, düzeylerine uygun nitelikte yer almaktadır.
- Resim ve fotoğraflar metinde iletilen düşüncüyü kısmen desteklemekte, tam olarak yansıtmamaktadır. Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplarda kullanılan resim ve fotoğraflar ise, metinde iletilen düşüncüyü yeterince destekler, açıklar niteliktedir.
- Resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar, konuların kalıcı şekilde öğrenilmesi konusunda yeterli değildir. Bu unsurlar çocuğun hafızasında yer alacak çarpıcılıkta bir görsel etkiye, onun ilgisini çekecek bir farklılığa sahip değildir. Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb.

unsurlar ise, konuların kalıcı şekilde öğrenilmesi konusunda yeterli bulunmaktadır.

- Resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar, çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yeteri kadar yardımcı olamamaktadır. Bu unsurlar soyut kavramları açıklayabilecek yeterlik bir yana, metinlerde verilen somut bilgileri bile yansıtmakta, ya da anlaşılmasını kolaylaştırmada yetersiz kalmaktadır (Bkz.. Resim 17-Ek 5). Ancak Almanya’da okutulan kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir.
- Resimlemeler çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak sıklıkta kullanılmıştır. Almanya’da okutulan kitaplar için de aynı sonuca ulaşılmıştır..
- Resimlemeler; yeteri kadar öğrencilerin ilgisini çekecek, metni okuma hissi uyandıracak nitelikte değildir. Almanya’da okutulan kitaplardaki resimlemeler ise yeteri kadar öğrencilerin ilgisini yeteri kadar çekecek niteliklere sahiptir.
- Resimlemelerin büyüklüğü, çocuğun öğrenme düzeyine uygundur. Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplarda da; resimlemeler büyüklük açısından çocuğun öğrenme düzeyine uygundur.
- Resimlemeler ve fotoğraflar; kısmen net algılanmaktadır, yani tam bir netlik söz konusu değildir. Bazı resimlemelerde kullanılan renkler yeteri kadar canlı ve çeşitli olmadığından ve baskının kalitesizliğinden renkler yeteri kadar çekici görünmemekte, silik kalmakta, fotoğraflar da net görünmemekte, çoğu zaman tekrar tekrar bakma gereği doğurmakta, gri renkte görünmektedir. Kitaplardaki resimlemeler ve fotoğraflar gerek kullanılan kağıdın cinsi, gerek baskı kalitesinin düşüklüğü nedeniyle yeteri kadar net değildir (Bkz.. Resim 3-5-Ek 5). Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplardaki resimlemeler ve fotoğraflar ise ilk bakışta anlaşılabilir nitelikte nettir (Bkz.Resim 6,9 -Ek 5).
- Resimlemelerin renkleri çocuğun konuya ilgisini yeteri kadar uyandıracak çeşit ve canlılıkta değildir (Bkz. Resim 10,11-Ek 5). Almanya’da ilk üç sınıfta

okutulan kitaplarda kullanılan resimlemelerdeki renkler ise çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit, parlaklık ve canlılıktadır (Bkz. Resim 12, 13-Ek 5).

- Resim alt yazıları resimleri yeteri kadar açıklayıcı niteliktedir. Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan ders kitaplarındaki resim alt yazıları da resimleri açıklayıcı nitelikte olduğu görülmüştür.
- Resimlemeler çocuğun hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek nitelikte değildir. Kitaplardaki resimlemeler daha çok hazır veren, özgünlükten yoksun, basmakalıp bir anlayışla çizilmektedir (Bkz. Resim 14, 15-Ek 5). Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplardaki resimlemeler ise çocuğun hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek nitelikte profesyonelce yapılmış illüstrasyonlardır (Bkz. Resim 12, 13, 16-Ek 5).
- Resimlemeler kısmen konuda anlatılanı ifade etmekle kalmış, kısmen çocukların yorum yapmasına olanak sağlayacak nitelikte resmedilmiştir. Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplar da yine kısmen çocukların yorum yapmasına olanak sağlayacak nitelikte resmedilmiştir.
- Resimlemeler çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte tasarlanmamıştır. Resimlemeler temaları genellikle alışılmış, basmakalıp resimlerle yansıtmakta, bilgiyi hazır vermekte, çocuğun fikir üretmesine, resme bakarak yorum yapabilmesine olanak sağlamamaktadır (Bkz. Resim 3, 11, 15, 17-Ek 5). Almanya’da ilk üç sınıfta okutulan kitaplardaki resimlemeler ise çocuğun konu hakkında fikir üretebilmesine olanak sağlayacak niteliklere sahiptir.

4.2. Öneriler

Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara dayanarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- Etkili ve kalıcı eğitim-öğretimin gerçekleşmesi için ilköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarındaki dış yapı unsurları ve bunların içinde resimlemelerin eksiklik ve yanlışlarının giderilmesi için fiziksel ve görsel

unsurlar konusunda standartlar belirlenebilir. Ders kitabı resimleri eğitilmiş, alanında uzman kişilere yaptırılabilir.

- Ders kitabı resimleri konusunda yapılan bilimsel araştırmalardan yararlanılabilir.
- Ders kitaplarının kapaklarında ince karton yerine, ciltli mukavva kapak kullanılabilir.
- Ders kitaplarında birinci cins hamur yerine, kuşe kağıt kullanılabilir. Böylelikle baskılar arkaya aksetmez, daha net ve canlı görünürler. Bu da kitabın çekiciliğini artırır.
- Ders kitaplarında ünlü yazar ve şairlerin eserlerinin yer aldığı gibi, ünlü ressamın da eserlerine yer verilebilir. Böylelikle aldığı eğitim içerisinde birey hem estetik, hem sanatsal, hem de kültürel donanımlar edinmiş olacaktır. Bu tarz uygulamalar Almanya da okutulan kitaplarda bulunmaktadır (Bkz.. Resim 18-Ek 5).
- Almanya'da okutulan ders kitaplarına bakıldığında: görsel zenginlik, çeşitlilik, renk canlılığı ve çocuğa görelilik (düzey, ilgi ve ihtiyaçları yönünden) açısından ülkemizdeki sadece bazı özel yayınevlerinin kitaplarıyla benzer kalite özelliklerini gösterdiğini, metinlerin çok sayıda fotoğraf ve resimlerle desteklendiğini; Türkiye'deki ders kitaplarının ise bu standartların gerisinde kaldığını görmekteyiz (Bkz. Resim 19, 22-Ek 5).
- Bu kitapların sayfaları parlak kuşe kağıdı , kapakları bazılarında mukavva ciltlidir. Kiminde naylon yüzeyli karton kullanılarak dayanıklılık kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de okutulan kitaplarda da benzer uygulamaya gidilerek kitapların kalitesi arttırılıp daha uzun kullanıma elverişli hale getirilebilir. Böylece kitap üretiminde tasarruf sağlanmış olur.
- Sayfa cinsi (kuşe, hamur...), kapak cinsi (mukavva, karton, naylon...), resimlendirilme teknikleri ve fotoğraf baskılarının kalitesi açısından Almanya gibi ülkeler örnek alınabilir.

- Ders kitaplarında kullanılacak resimlerin seçiminde “görsel tasarımcılardan” değil, “görsel tasarım uzmanları”ndan yararlanılabilir. Resimlerin seçiminde verilen bilgiyle sınırlı kalan değil, düşünmeyi, yorum yapmayı öğreten; çocukça yapılmış (Bkz. Resim 23-Ek 5) değil, çocuğa göre yapılmış resimlerin seçimine yönelik bir mantıkla hareket edilebilir. Böylelikle gelişigüzel tasarımcıların gelişigüzel resimlemelerinin çocuk ile kitap arasına mesafe koymaları, çocuğu “yazın” dan uzaklaştırmaları önlenmiş olacaktır.

EKLER

- EK-1. Hazırlanan Kitapların MEB'nca Kabul İş Akışı
- EK-2. İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarındaki Görsel Donanımlar Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerini Belirleme Anketi
- EK-3. İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi
- EK-4. Araştırma Anketi Konusunda Uzman Görüşleri Formu
- EK-5. Örnek Resimler

EK 1

HAZIRLANAN KİTAPLARIN MEB'nca KABUL İŞ AKIŞI

Yayın evi (yazar) ⇨ Talim ve Terbiye K.Bşk. ⇨ Yayın ve Kültür Daire Bşk.

Yayın ve Kültür Daire Bşk. ⇨ Uygun/Uygun Değil(iade) ⇨ Ön İnceleme Kom. Bşk.

Eğt.Araç.İncel.Enst.Md. ⇨ Kitap İnceleme Komisyonu ⇨ (75-89) Puan (90 üstü)

Yayın ve Kültür Daire Bşk.⇨ İade-Düzeltilme-Onaya Sunma ⇨Eğt.Araç.İncel.Enst.Md

(85'den az iade) ⇨ Talim ve Terbiye Kurulu ⇨ 1.Red 2.Düzeltilme
(85'den yukarı onaya) 3. Kabul

Yayımlar Dairesi Bşk. ⇨ Talim ve Terbiye Kurulu ⇨ Kabul edilmişse

Tebliğler Dergisinde İlan

EK-2

İLKÖĞRETİM İLK KADEME DERS KİTAPLARINDAKİ GÖRSEL DONANIMLAR KONUSUNDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Değerli sınıf öğretmeni,

Yapılan araştırmalara göre ilköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarında görsel donanımlar konusunda yetersizlikler bulunmaktadır. Bu yetersizliklerin giderilmesi için yeni bilimsel araştırmaların yapılmasına, çeşitli çözümlerin bulunmasına ihtiyaç vardır. Bu araştırmada sizlerin bu konudaki gözlem ve görüşlerinizin açığa çıkarılması, çocukların ders kitaplarının görsel sunularındaki ihtiyaçlarının saptanması amacıyla planlanmıştır. Elinizdeki anket planlanan araştırmanın verilerini toplamak üzere hazırlanmıştır. Elde edilen veriler yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır.

Araştırmada elde edilen sonuçların geçerliliği, sizin bu anketteki sorulara içten ve gerçek yanıtları vermenize bağlıdır. Soruları yanıtlarken lütfen dersleriniz sırasındaki gözlemlerinizi de yararlanınız.

Teşekkürler

Ayça YILMAZ

ANKET

A. Aşağıdaki sorularda kendinize uygun olan seçeneğin önüne “X” işareti koyarak belirtiniz.

1. Görevli olduğunuz okul.....
2. Cinsiyetiniz:
Kadın Erkek
3. Sınıf öğretmenliğindeki süreniz:
1-5 Yıl 6-10 Yıl 11-15 Yıl
16-20 Yıl 21 Yıl ve Üstü
4. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında öğretmenliğini yaptığınız sınıf:
1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf
4. Sınıf 5. Sınıf
5. En son bitirdiğiniz okul:
İlköğretmen okulu
Eğitim Enstitüsü
Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğretmenliği Bölümü)
Diğer.....

B. Okuttuğunuz ders kitaplarıyla ilgili olarak aşağıda sıralanan görüşlere ne ölçüde katıldığınızı yandaki kutucuklardan birine “X” işareti koyarak belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
6. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler metinleri aydınlatıcı niteliktedir.	☐	☐	☐
7. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki fotoğraflar metinleri aydınlatıcı niteliktedir.	☐	☐	☐
8. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir.	☐	☐	☐
9. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki şekil, resim, fotoğraf vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir.	☐	☐	☐
10. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır.	☐	☐	☐

	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
11. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekmekte, metni okuma hissi uyandırmaktadır.	☐	☐	☐
12. Bu resimlemelerdeki renkler, çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır.	☐	☐	☐
13. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir.	☐	☐	☐
14. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi olmalıdır.	☐	☐	☐
15. Derslerinizde kullandığınız kitaplardaki resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte düşündürücü olmalıdır.	☐	☐	☐

EK-3

İLKÖĞRETİM İLK KADEME DERS KİTAPLARINI GÖRSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Uzman,

İlköğretim ilk kademe ders kitaplarında yer alan görsel donanımların değerlendirilmesine yönelik, “İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarının Görsel Donanımları Yönünden İncelenmesi” konulu bir araştırma yapılmaktadır.

“İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi” araştırma kapsamında ilköğretim ilk kademe ders kitaplarında yer alan resimlemelerin ve diğer görsel öğelerin yeterlilikleri açısından değerlendirilmesini ölçme amacıyla hazırlanmıştır. Ölçme aracında yer alan maddelerle ilgili düşüncelerinizi öğrenmek için sizden istenilen “İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi” ile örnekteki ders kitaplarını aşağıda belirtilen kriterler doğrultusunda değerlendirmenizdir.

Teşekkürler

Ayça YILMAZ

İLKÖĞRETİM İLK KADEME DERS KİTAPLARINI GÖRSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRME ANKETİ

I. FİZİKSEL ÖZELLİKLER

1. Adı:
2. Düzeyi:
3. Yazarı:
4. Resimleyeni:
5. Yayın Yılı:
6. Yayın Evi:
7. Cildi:
8. Boyutu:
9. Kapağın Kartonlu:
10. Kağıt Niteliği:
11. Kullanılan Punto Büyüklüğü:
12. Kullanılan Yazı Karakteri:

II. GÖRSEL ÖZELLİKLER

	Evet	Kısmen	Hayır
1. Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun resimlerle desteklenmiştir.	☐	☐	☐
2. Ders kitaplarındaki metinler; öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencilerin düzeyine uygun fotoğraflarla desteklenmiştir.	☐	☐	☐
3. Metinlere bağlı resim ve fotoğraflar, metinde iletilen düşünceyi destekler niteliktedir.	☐	☐	☐
4. Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların konuları kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olacak niteliktedir.	☐	☐	☐
5. Kitaplardaki resim, fotoğraf, grafik vb. unsurlar çocukların soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olacak niteliktedir.	☐	☐	☐
6. Kitaplardaki resimlemeler, çocukların konuları özümsemelerine yardımcı olacak kadar sık kullanılmıştır.	☐	☐	☐
	Evet	Kısmen	Hayır

7. Kitaplardaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek, öğrencide metni okuma hissi uyandıracak niteliktedir.	☐	☐	☐
8. Kitaplardaki resimlemelerin büyüklüğü çocuğun öğrenme düzeyine uygundur.	☐	☐	☐
9. Kitaplardaki resimler ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	☐	☐	☐
10. Kitaplardaki fotoğraflar ilk bakışta anlaşılabilir kadar nettir.	☐	☐	☐
11. Kitap resimlerindeki renkler, çocuğun konuya ilgisini uyandıracak çeşit ve canlılıktadır.	☐	☐	☐
12. Kitaplardaki resim alt yazıları resimleri açıklayıcı niteliktedir.	☐	☐	☐
13. Kitaplardaki resimlemeler, çocukların hayal dünyasını harekete geçirecek, onu düşündürecek niteliktedir.	☐	☐	☐
14. Kitaplardaki resimlemeler, sadece konuda anlatılanın biçimsel ifadesi durumundadır.	☐	☐	☐
15. Resimlemeler, çocuğun konu hakkında yeni ve/veya farklı fikirler üretebilmesine olanak sağlayacak nitelikte anlaşılır durumdadır.	☐	☐	☐

EK-4

ARAŞTIRMA ANKETİ KONUSUNDA UZMAN GÖRÜŞLERİ FORMU

Değerli Uzman,

İlköğretim ilk kademe ders kitaplarında yer alan görsel donanımların değerlendirilmesine yönelik, “İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarının Görsel Donanımları Yönünden İncelenmesi” konulu bir araştırma yapılmaktadır.

Bu değerlendirme aracı araştırma kapsamında İlköğretim ilk kademe ders kitaplarında yer alan resimlemelerin görsel açıdan değerlendirilmesini ölçme amaçlı hazırlanmış olan “İlköğretim İlk kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi”nin içerik, biçim ve yapı olarak uygunluğu ile ilgili düşüncelerinizi öğrenmek için geliştirilmiştir. Sizden istenilen ‘İlköğretim İlk Kademe Ders Kitaplarını Görsel Açıdan Değerlendirme Anketi’ başlıklı ölçme aracını aşağıda belirtilen kriterler doğrultusunda değerlendirmenizdir.

Teşekkürler

Ayça YILMAZ

Sorular	Uygun değil	Biraz uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. Soruların içeriği kitap resimlemelerinin niteliğini belirlemek için uygun mudur?	☐	☐	☐	☐
2. Soruların içeriği kitap resimlemeleri ile kitap içeriğindeki konular arasındaki uyumu belirlemeye uygun mudur?	☐	☐	☐	☐
3. Sorularda kullanılan terimler ve cümleler kolaylıkla anlaşılabilir mi?	☐	☐	☐	☐
4. Sorular kitaplarda kullanılan resimler, fotoğraflar ve grafiklerin konuların anlaşılmasını sağlayacak nitelikte olup olmadığını belirlemeye uygun mudur?	☐	☐	☐	☐
5. Sorular kitap resimlemelerinin öğrenmeye ve öğrenmeyi geliştirmeye yönelik nitelikte olduğunu belirlemeye uygun mudur?	☐	☐	☐	☐
6. Sorular kitapların görsel bütünlük açısından öğrencinin düzeyine uygun olup olmadığını belirlemeye uygun mudur?	☐	☐	☐	☐
7. Sorular kitapların görsel açıdan değerlendirilmesi için uygun mudur?	☐	☐	☐	☐

Diğer Görüşler:

ÖRNEK RESİMLER VE FOTOĞRAFLAR

Resim 1

Resim 2

Resim 3

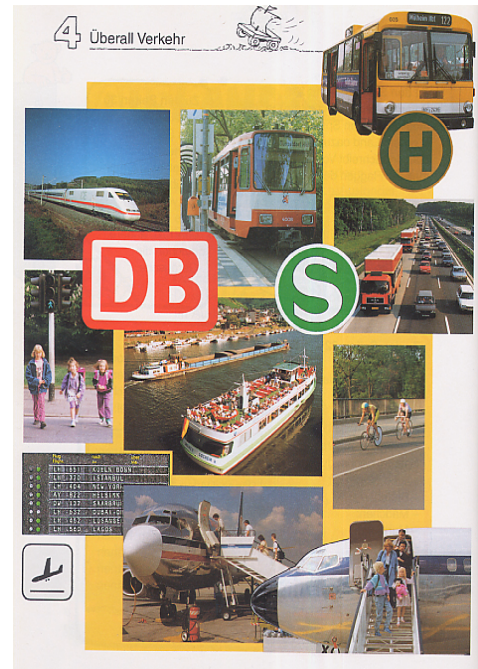
Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16

2. Aşağıdaki tümcede boş bırakılan yere uygun sözcüğü yazalım.

• Kurtuluşa ilk adım Samsun dan atılmıştır.

Samsun Erzurum Sivas

ANLATIM ÇALIŞMALARI

1. Bayram töreninde yaptıklarımızı anlatıp yazalım.

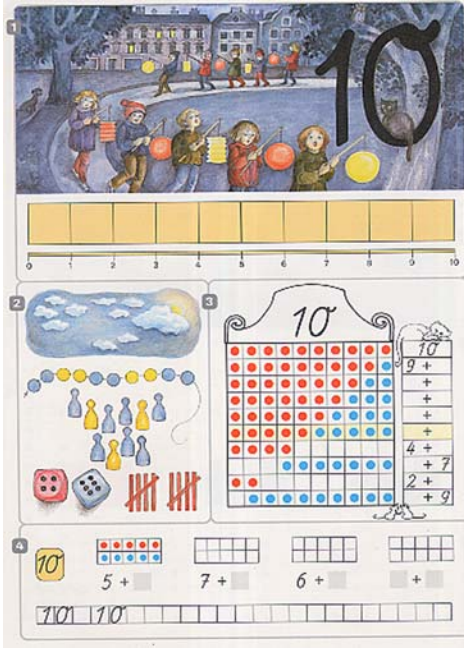
2. Aşağıdaki tümceyi defterimize yazalım. Bu tümcenin kaç sözcükten oluştuğunu söyleyelim.

19 Mayıs Atatürkü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı.

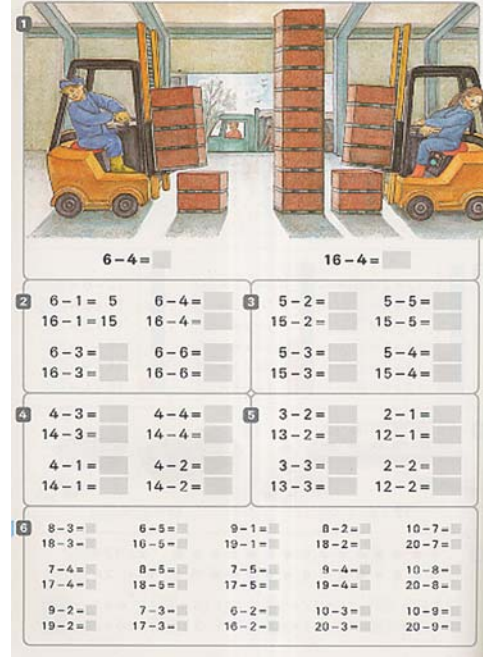
Resim 17

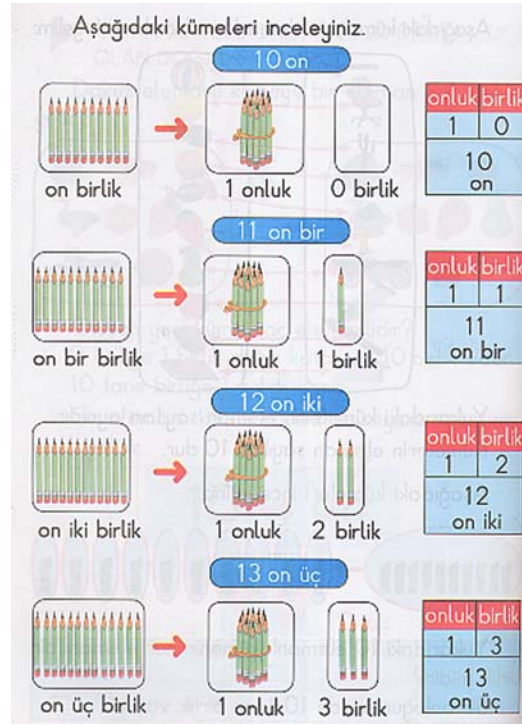
Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 21

ALİŞTIRMALAR

1. Cıvıvleri birer ritmik sayınız.

2. İki'den başlayarak ona kadar birer ritmik sayınız.

3. Yediden başlayarak ona kadar birer ritmik sayınız.

4. Beşten başlayarak yirmiyeye kadar beşer ritmik sayınız.

Resim 22

B. BİR YILIN BÖLÜMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Sınıfınızdaki mevsim şeridini inceleyiniz. Mevsim şeridi üzerinde neler bulunduğunu söyleyiniz.

1. Mevsimler

Bir yılda dört mevsim vardır. Bunlar: ilkbahar, yaz, sonbahar ve kışır.

İlkbaharda havalar ısınmaya başlar. Ağaçlar çiçek açar. Her taraf yeşillenir.

Resim 23

KAYNAKÇA

- Ağdemir, Sürmeli. “Ders Kitaplarının Tasarım İçerik ve Üretim Uygulamaları” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.
- Alpay, Meral. “Çocuk Kütüphanesi” **Okulöncesi Dönem Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 1984.
- _____. “Okulöncesi Dönemde Edebiyatın İşlevi”. **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**. (Haz: Mustafa Ruhi Şirin), İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987.
- Arbuthnot, Mary Hill. **Children and Boks**. New York: Scolt, Foresman and Company, 1947.
- Baler, H.T. “3-7 Yaş Çocuklarında Resim Yoluyla Yaratıcılığın Geliştirilmesi”. **Güzel Sanatlar Eğitimi ve Eğitim Öğretim Programları ve Öğretim II**. 2:93-101. Ankara: M.E. Basımevi, 1990.
- Baral, H. “0-6 Yaş Grubu Çocuk Kitap Illustrasyonlarının Analizi ve Bir çocuk Kitabı Illustrasyonu Denemesi”. **Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- Becer, Emre. “Bir Kitabın Grafik Tasarımı: Armonik Kurallar, Değerlendirme Yöntemleri ve Değişen Koşullar” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.
- Ceyhan, Erdal ve Yiğit, Birol. **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. İkinci Basım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.
- Çakmak, Havise. “1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi”. **Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1994.

- Dilidüzgün, Selahattin. “Çocuk Edebiyatı Kavramı”, **Çocuk Edebiyatı**. Editör: Zeliha Güneş. Üçüncü Basım, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, 2004.
- Erkmen, N. “Kitap Resimlerinin Canı Nazan Erkmen” **netyorum.com (Tülay Çellek)**. Sayı:142, 2003.
- _____. “Çocuk Kitabı Resimleri” **Art+Dekor Dergisi**. Sayı:37, 1996.
- _____. “Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.
- Ersoy, Ayla. “Sanat Eğitiminin Genel Eğitime Katkısı”. G.S.E. ve Eğt. Prog. Ve Öğretim II, 1: 273-277. Ankara: M.E.Bas., 1990.
- Erzen, J. Necdet. “Çağdaş Avrupa’da Sanat Eğitimi”. **Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: Ted. Yay.:41-61, 1990.
- Fidan, Nurettin ve Erden, Münire. **Eğitime Giriş**. Ankara: Alkım Yayınları, 1997.
- Gençaydın, Zafer. “Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri”. **Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: Ted. Yay.: 41-61, 1990.
- Glazer, J.I. **Literature For Young Children**. U.S.A: Charles E. Merril Publishing, 1986.
- Golden, J.M. **The Narrative Symbol in Childhood Literature**. New York: Mouten de Gruyter, 1990.
- Gökaydın, Nevide. “Temel Eğitimin Önemli Bir Parçasını Oluşturan Çocuk Yayınları’nın Yaşamsal Önemi”. **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.

- Gürol, Abdülkadir. “İlköğretim I. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Bulunan Resimlerin Çocuğun Eğitimine Etkileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2002.
- İçmeli, Mürşide. “Türkiye’de İlköğretim Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İllüstrasyon Sorunları” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.
- Kaya, İsmail. “Yaygın Sanat Eğitimi ve Çocuk Kitapları”. **Sanat Yazıları III**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, 2000.
- _____. “İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.
- Klafkı, Wolfgang.”Curriculum in Cristoph Wulf **Wörterbuch der Erziehung**. 6. Auflage München, 1984.
- Kırıçoğlu, O. Tekin. “Güzel Sanatlarda Öğrenme Süreçleri ve Bu Süreçlerin Sanatın Öğretimine Katkısı”, *Güzel Sanat Eğitimi ve Eğitim Programları ve Öğretim II.*, 2: 53-63. Ankara: M.E.Bas., 1990.
- Kula, Onur Bilge. “Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim- Kuramsal ve Didaktik Çerçeve” **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. I,2. Adana: Çukurova Üniversitesi, 1993.
- Küçükahmet, L. (Editör) **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Ankara: Nobel Basım ve Dağıtım, 2001.
- Mac, C.D. ve Richard, O. **The Child’s First Boks**. U.S.A: The H.W.Wilson Company, 1973.
- Marantz, S.S., Marantz, K.A. **The Art of Children’s Boks**. London: Garland Publishing, 1988.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı). **Ders Kitapları ve Eğitim Araçları İle İlgili Yönergede Değişiklik Yapılmasına Dair Yönerge**. Ankara: 2004.

_____. (Milli Eğitim Bakanlığı). **2002 Yılı Başında Mili Eğitim (İstatistikler)**. Ankara: 2002

Oğuzkan, A.Ferhan. **Yerli ve Yabancı Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Altıncı basım. Ankara:Anı Yayıncılık, 2000.

_____. **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı**. Ankara:[y.y.], 1979.

Öncül, N. “İllustrasyon Yöntemleri ve Çocuk Masal Kitaplarında Biçimsel Çözümler (Bir Masal Kitabı Tez Örneği)”. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

Pekmezci, Hasan. “İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Etkileri” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü**. Ankara: Haziran, 1996.

Pitz, H.C. **Illustrating Children’s Boks: History Technique-Production**. New York: Watson-Guptill Publications, 1963.

Saylan, Türkan ve Adalı, Oya. “Ders Kitapları”. **Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği III.Eğitim Raporu**, İstanbul, 2003.

Savcı, S. “Milli Eğitimde Kitap Sorunu”, **Çağdaş Eğitim**, Sayı:7, 1976.

Sever, Sedat. “Okulöncesi Dönemdeki Çocuklara Seslenen Kitaplarda Bulunması Gereken Temel Özellikler”, **Çocuk Edebiyatı**. Editör: Zeliha Güneş. Üçüncü Basım, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, 2004.

Tuncer, N. “Türkiye’de Yayınlanmış Resimli Çocuk Kitapları, 1960-1972”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1974.

- TÜGİAD. “2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar”
Eğitim Serisi, 1993.
- Uçar, T. Fikret. **Görsel İletişim ve Grafik Tasarım**. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2004.
- Ünver, Erdem. **Sanat Eğitimi**. Birinci basım. Ankara: Nobel Yayın Dağ., 2002.
- Yapıcı, Mehmet. “İlköğretim 1. Kademe Ders Kitaplarının Öğrenci Düzeyine Uygunluğu”, **Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi**: 1303-5134, Kasım 2004.
- Yavuz, Bahri. “İlköğretim 1. 2. ve 3. sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Biçimsel Yönden İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 1998.
- Yetkin, S.K.”Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri”. Eğitim Fakültesi Dergisi I., 14:125-129, 1968.
- Zorkun, E. “Pullarda İllustrasyonun Yeri, Fonksiyonu ve Nasreddin Hoca’nın Pul Aracılığı ile Dünyaya Tanıtımı” .Yayınlanmamış Uygulamalı Sanatlar Bölümü Grafik Ana Sanat Dalı Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1987.